

Crkva sv.Blaža u Vodnjanu - zbirka sakralnih relikvija i svetih tijela

Codacci, Enea

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:078485>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije
Sveučilišni preddiplomski interdisciplinarni studij Kulture i turizma

ENEA CODACCI

**CRKVA SV. BLAŽA U VODNJANU - ZBIRKA SAKRALNIH
RELIKVIJA I SVETIH TIJELA**

Završni rad

Pula, lipanj 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije
Sveučilišni preddiplomski interdisciplinarni studij Kulture i turizma

ENEA CODACCI

**CRKVA SV. BLAŽA U VODNJANU - ZBIRKA SAKRALNIH
RELIKVIJA I SVETIH TIJELA**

Završni rad

JMBAG: 0145007636, Izvanredni student

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Kulturno-povijesni spomenici

Znanstveno područje: Interdisciplinarne znanosti

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, lipanj 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Enea Codacci, kandidat za prvostupnika Kulture i turizma, izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Završnoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, te ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad na bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli 15. lipnja 2021.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Enea Codacci, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj završni rad pod nazivom „Crkva Sv. Blaža u Vodnjanu - zbirka sakralnih relikvija i svetih tijela“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli 15. lipnja 2021.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. POVIJEST VODNJANA.....	2
2. RAZVOJ KRŠĆANSTVA NA PODRUČJU VODNJANA.....	4
3. CRKVA SV. BLAŽA U VODNJANU.....	7
3.1. Unutrašnjost crkve.....	9
3.2. Crkveni toranj (zvonik).....	12
3.3. Sveti Blaž zaštitnik grada.....	14
4. ZBIRKA SAKRALNE UMJETNOSTI.....	16
4.1. Zbirka sakralnih relikvija.....	20
4.2. Relikvije vezane uz osobu Isusa Krista i Bogorodicu.....	23
4.3. Sveta tijela.....	26
4.3.1. Sv. Leon Bembo.....	28
4.3.2. Sv. Ivan Olini.....	29
4.3.3. Sv. Nikoloza Bursa.....	29
4.3.4. Sv. Pavao nadbiskup carigradski.....	30
5. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA.....	31
6. ANTROPOLOŠKA ANALIZA SVETIH TIJELA I RELIKVIJA.....	33
6.1. Cilj istraživanja.....	33
6.2. Istraživačka pitanja	33
6.3. Opis postupka istraživanja, metode i varijable.....	34
7. REZULTATI.....	35
8. RASPRAVA.....	40
9. ZAKLJUČAK.....	41
10. LITERATURA.....	42
SAŽETAK.....	46

UVOD

Cilj ovog završnog rada i istraživanja je prikazati značaj crkve sv. Blaža u Vodnjanu kao vrijedan primjer kulturno-povijesnog spomenika istarskog poluotoka te promatrati, analizirati i razumjeti fenomen crkve sv. Blaža kroz zbirku sakralne umjetnosti: sakralne relikvije i Sveta tijela kao raritet sakralne i kulturne baštine.

Promatrajući sve veću potražnju te posljedično i ponudu sadržaja vezanih za vjerskim i sakralnim turizmom, u ovom radu razmišljalo se i o mogućoj dinamici razvoja te o strateškoj pojavi upravo ovih vrsta turizma na Vodnjanštini kao elemente budućeg duhovnog, ekonomskog i socijalnog rasta.

Na temelju tih premisa, strukturirano je sljedeće istraživanje u osam glavnih poglavlja.

U prvom poglavlju, kratkim kronološkim redom, predstavljena je povijest Vodnjana, dok je u drugome vidljiv razvoj kršćanstva na ovome području.

U trećem poglavlju prezentirana je crkva sv. Blaža s povijesnog, arhitektonskog i umjetničkog aspekta, uključujući unutrašnjost crkve i crkveni toranj (zvonik). U četvrtom su definirani pojmovi sakralne kulturne zbirke, relikvija i Svetih tijela te su predstavljeni primjeri izloženi u vodnjanskoj župi.

U sljedećem poglavlju analizirana su i prikazana višegodišnja istraživanja vezana za Sveta tijela i relikvije i sveobuhvatan rad glede njihovog otkrića, proučavanja, zaštite i očuvanja.

U šestom poglavlju postavljeni su cilj i istraživačka pitanja, opisani su postupak istraživanja i varijable te su prikazani prikupljeni i analizirani podaci. U sedmom poglavlju objavljeni su rezultati u obliku grafičkih prikaza i tablica te je prikazana rasprava. Na kraju samoga rada slijedi zaključak.

U ovom su radu korištene metode analize, komparacije i deskripcije. Za izradu ovog završnog rada korištena je dostupna stručna literatura u obliku udžbenika, monografije crkvenih stručnjaka, internetski izvori i osobni svećenički zapisi, kao i ostala literatura koja je usko povezana s odabranom temom. Na kraju rada nalazi se popis literature.

1. POVIJEST VODNJANA

Najstariji tragovi ljudske nazočnosti na području Vodnjana govore da je taj kraj bio već nastanjen u prapovijesno doba. U brončano doba o tome nam svjedoče i ostaci prvotnih naselja, takozvane *gradine* (tal. *castelieri*), tipična utvrđena naselja opasana obrambenim zidinama, u kojima su se prve zajednice bavile stočarstvom i poljoprivredom. Najčešće su se takve građevine nalazile na uzvisinama, okrugla oblika, opasane s dva ili tri prstena suhozida, unutar kojih su se nalazile rudimentarne nastambe.¹

Istarski poluotok, nastanjen *istarskim plemenima*, na sjeveru Japodima, na istoku Liburnima te jugozapadno Histrima, nakon 177. pr. Kr. i velike bitke s Rimljanima kod Nezakcija (stara histarska prijestolnica), postaje dio rimske uprave.

Na ovome području nastaju prve rimske kolonije te je uobičajeno obilježje kolonije bila *centurijacija*, podjela zemljišta na pravilne čestice, a takva je mreža očuvana i na istarskom području.

Pretpostavlja se da je toponim Vodnjan-Dignano nastao upravo u tom razdoblju od pridjevskog oblika imena rimskog veleposjednika *Atinius*. Područje nazvano Atinianum, kroz vrijeme mijenja oblike te postaje Adignanum, Adignani, te naposljetku Dignano.²

Isto tako, pretpostavlja se da je kasnije naziv *Vodnjan* dobiven zahvaljujući sve većem broju slavenskog žiteljstva, posebice u okolici, koji su odlaske u taj trgovački gradić oslovljavali riječima: *Va Dignane/Va Vodnjane*.

Raspadom i podjelom Rimskoga Carstva na Zapadno i Istočno, Istra, kao i okolna području, postaju podložni invaziji raznih naroda, poput Avara, Longobarda, Vizigota te slavenskih plemena. Nakon toga, područje Istre i Vodnjana dopijeva pod bizantsku vlast, sve do njezina pada.

Prvi pisani tragovi o Vodnjanu datiraju s početka 12. stoljeća te, kako navodi Gaetano Benčić u jednoj presudi iz 1194., spominje se *Paponis de Adignano*, kao

¹ Marchesetti Carlo, *I Castelieri di Trieste e della Regione Giulia*, Museo civico di Storia naturale, Trieste 1903., str. 13. -15.

² Codacci-Terlevič Giulia, *Prapovijest i rimsko doba*, Monografija Vodnjan-Grad priča/Dignano- Città da raccontare, PUO Vodnjan-Dignano, 2017., str. 20.

predstavnik jedne plemićke obitelji zvane *De Dignane*, odnosno *Da Dignano* (iz *Vodnjana*).³

U prvoj polovici 14. stoljeća (1331.) Vodnjan se odvaja od Pule i poput ostalih okolnih gradova predaje se Veneciji te dobiva i svojeg mletačkog upravitelja. Iz tog razdoblja važno je spomenuti postojanje utvrđenog Kaštela te razvoj društvenog i kulturnog života, na ozračju kojeg nastaje i vrijedan vodnjanski Statut (1492.) kojim se regulira privatno i javno pravo. Njegove odredbe ostale su na snazi više od četiri stoljeća. U težnji da zadrže barem donekle ograničenu autonomiju, Vodnjanci se pokoravaju venecijanskoj vlasti, sve do pada Mletačke Republike (1797.).⁴ Na procese identifikacije u Istri možda je najdugotrajnije utjecala podjela Istre između Venecije i Habsburške Monarhije. Od početka 16. stoljeća veći dio Istre bio je pod vlašću Venecije, dok je središnji dio bio pod vlašću Habsburgovaca.⁵

Iz tog doba, kao podsjetnik na rijetkim grafikama, nalazi se upravo prikaz kaštela usred Vodnjana (sadašnji Narodni trg). Kako navodi Pietro Kandler u svojem djelu *L'Istria*, uklonjen je zbog derutnog stanja početkom 19. stoljeća te su ostacima kamene građe popločane okolne ulice.

Isti autor prenosi navode mletačkog Providura Marina Malpiera iz 1583., koji kaže: *Dignano hora è castello florido e popolatissimo di tutta L'Istria*.⁶ Uzeći u obzir da je u to vrijeme kuga opustošila većinu okolnih mjesta, iz prijevoda se vidi kako je nasuprot toga Vodnjan bio razvijen i gusto naseljen.

Nakon tog razdoblja, za vrijeme austrijske vladavine, Vodnjan se opet pripaja Puli.

Od 1805.-1813. u Istri nastupa prijelazno razdoblje francuske vlasti pod Napoleonom.⁷ Nakon toga Vodnjan dolazi pod austrijsku vlast, sve do 1918., te zbog svojeg strateškog i geografskog položaja predstavlja izuzetno važno vojno-gospodarsko središte. Nakon Prvog i Drugog svjetskog rata dolazi do velikih promjena u stanovništvu, posebice na demografskom planu, što kulminira

³ Benčić Gaetano, *Od kasne antike do vladavine Venecije*, Monografija Vodnjan-Grad priča/Dignano- Città da raccontare, PUO Vodnjan-Dignano, 2017., str. 46.

⁴ Jelenić Marijan, *Vodnjan i okolica*, Župni ured Vodnjan, 1997., str. 31.

⁵ Bertoša Miroslav, *Istra: Doba Venecije*, Pula: ZN "Žakan Juri", 1995., str. 49.

⁶ *Dignano e la sua gente*, Trieste, Coana, 1975., str. 57.

⁷ Bertoša Miroslav, *Pregled povijesti Istre*, u: *Knjiga o Istri*, T. Peruško et al., ur. Zagreb: Školska knjiga, 1968., str. 32.

depopulacijom hrvatskog (nakon Prvog svjetskog rata) i talijanskog (nakon Drugog svjetskog rata) žiteljstva.

2. RAZVOJ KRŠĆANSTVA NA PODRUČJU VODNJANA

Na području Vodnjanštine prve kršćanske zajednice pojavile su se na prijelazu između antike i srednjega vijeka te je predmetno područje većim dijelom *pokršteno* u bizantsko doba, o čemu svjedoče i razni ostaci bazilika.⁸

Najstariji nalazi i građevni ostaci sakralnih objekata na ovome području svjedoče o postojanju samostanskog kompleksa sv. Andrije u Betigi kod Barbarige koje datira već oko 400., te o crkvenim zdanjima posvećenim sv. Mihovilu u Banjolama kod Vodnjana i sv. Kvirinu južno od Juršića.⁹ Na tragu toga vlč. Marijan Jelenić navodi da *o kršćanstvu Vodnjana svjedoči Trihora u Betigi iz 400. godine, šest starokršćanskih bazilika: sv. Andrije iz 5. St., sv. Foške iz 6. st., sv. Mihovila od Banjola iz 6. st., kao i bazilike na istočnoj strani u Guranu: sv. Šimuna iz 7. st., sv. Jakova iz 8. st., crkva sv. Cecilije te bazilike u središtu Vodnjanštine: sv. Lucije iz 5. st. i sv. Kvirina iz 6. stoljeća.*¹⁰

U razdoblju doseljavanja avarsko-slavenske populacije, pogansko stanovništvo prihvaća kršćanstvo kao novu religiju te se na području župe nastavlja razvoj i gradnja sakralnih objekata. Sljedeće razdoblje okarakterizirano je raznim provalama stranih osvajača te pojavom kužnih bolesti kroz duži povijesni period. Slijedom događaja preživjelo stanovništvo iz okolnih naselja ujedinjuje se te utemeljuje zajedničku župu početkom 13. stoljeća. Crkva sv. Jakova (*S. Giacomo delle Trisiere*) tada je bila vrlo važno sjedište, gdje se između ostalog donijela odluka o pomirenju sa susjednom Pulom (1393.) te je usvojen čuveni Vodnjanski statut (1492.).¹¹

⁸ Milotić Ivan, *Crkva u Istri : povijesna i kulturna baština*, Biskupija Porečka i Pulska, "Josip Turčinović", 2010., str. 513.

⁹ Marušić Branko, *Crkve Vodnjanštine od početka kršćanstva do XIII. stoljeća*, u: *Zbirka sakralne umjetnosti Župne crkve Sv. Blaža Vodnjan*, Katalog 18, AMI-Pula, 1984., str. 7.

¹⁰ Marijan Jelenić, *Sanctuarium Adignani*, Župni ured sv. Blaža Vodnjan, Porečka i Pulska biskupija, 2018., str. 29.

¹¹ Op. cit., *Dignano e la sua gente*, str. 66.

Zbog sve veće potrebe pučanstva u Vodnjanu kasnije se gradi bazilika na mjestu gdje se danas nalazi župna crkva sv. Blaža. O uključenosti žiteljstva te o u duhovnoj uključenosti svih dionika na području župe, može se zaključiti na temelju koncentracije sagrađenih crkava i broja raznih bratovština koje su djelovale na ovome području.

Naime, kako Ivan Milotić ističe, na području župe djelovale su bratovštine *Presvetog Sakramenta, Blažene Djevice Marije od Ružara, svete Lucije, svetog Roka, svetog Franje Asiškog, svetog Križa, svetog Jakova od Trisiere, svetog Mihovila od Panzaga, svetog Jeronima, svetog Šimuna, svetog Martina, svetog Petra, svete Nedjelje, svetog Jakova od Brda, svetog Kvirina (danas Župa Juršići), Presvetog raspela, svetog Tome, svetog Antuna opata, Blažene Djevice Marije od Milosti, Blažene Djevice Marije Traverse, svetog Karla, svete Margarite, svetog Ivana Krstitelja koja se nazivala i Dei Battudi di Dignano, Blažene Djevice Marije od Žalosti, svetog Mihovila od Banjola, svete Foške, Blažene Djevice Marije od Gosana, ubožnica, a nekoć je župi pripadala i bratovština iz Filipane (danas župa).*¹²

S vremenom su neke bratovštine prestale s radom, no svakako najveći njihov doprinos bio je taj što su upravo one kroz prikupljanje donacija svojim prihodima sudjelovale pri izgradnji nove crkve. U razdoblju francuske uprave, bratovštine na području vodnjanske župe su skoro u cijelosti ukinute.

Prema dostupnim podacima, od 1468. do današnjeg dana u vodnjanskoj župi djelovalo je i bilo u službi 32 župnika. Sadašnji župnik je Marijan Jelenić, koji je preuzeo vodnjansku župu davne 1975.¹³

O religijskom i kulturnom bogatstvu Vodnjana govori i činjenica da je kroz cijelo povijesno razdoblje na ovome području prisutna impozantna koncentracija sakralnih objekata, o čemu svjedoče ostaci preko 60 crkava.

Upravo taj fenomen ističe i vlč. Marijan Jelenić, koji kaže: *Ta množina starokršćanskih, predromaničkih i ranoromaničkih crkava, razasutih na relativno malom području, njihova nemjerljiva vrijednost za istraživanje povijesnih, kulturoloških i etnografskih vrijednosti kao neosporni dokaz dugotrajne naseljenosti, u biti je najveće bogatstvo onima koji danas žive u tom svojevrsnom muzeju*

¹² Op. cit., Ivan Milotić, str. 516.

¹³ Manzin Sandro, *Župnici Vodnjana - Parroci di Dignano*, Monografija Vodnjan-Grad priča/Dignano- Città da raccontare, PUO Vodnjan-Dignano, 2017., str. 553.

kršćanstva..... Ići u Vodnjan, u duhovnom smislu, znači u stvari istovremeno pohoditi sva svetišta u svijetu.

O tom fenomenu te o ljepotama vodnjanskih crkvi izvješćivali su i mnogi drugi autori, među kojima i akademik Branko Fučić u svojem djelu *Istarske freske*.

Vodnjan se oduvijek isticao povezanošću sa svojim vjerskim tradicijama, nikada pretjerano, ali su liturgijske svečanosti uvijek zauzimale posebno mjesto, uz sudjelovanje svih vjernika.

3. CRKVA SV. BLAŽA U VODNJANU

Kada pomislimo na neko mjesto, na neki grad, postoji nešto što ga čini prepoznatljivim, nešto što se u njemu ističe i što ga predstavlja, posebice u očima stranca. Najčešće su to neka posebna obilježja poput kulturno-povijesnih spomenika.

Za kulturne-povijesne spomenike može se reći da predstavljaju neko djelo koje je napravljeno čovjekovom rukom, stvoreno s nekom preciznom svrhom kako bi uvijek ostalo prisutno i živo u svijesti budućih naraštaja. Isto tako, sve što se naziva povijesnim, predstavlja nezamjenjivu i nepomičnu kariku u povijesti i razvoju jednog mjesta.

Na tragu svega navedenog, možemo bez ikakve sumnje reći da je najimpresivnija i najznamenitija građevina na području Grada Vodnjana zasigurno župna crkva sv. Blaža s pripadajućim crkvenim tornjem.

Na mjestu gdje se sada nalazi župna crkva nekoć se nalazila stara romanička bazilika veličine 41 x 19 metara, orijentirana na uobičajen način u pravcu istok-zapad. Kako je stara crkva bila vrlo trošna i opasna za okupljanje vjernika, odlučeno je da se sruši i na njezinom mjestu izgradi nova, veća i bogatija. Oko stare crkve se prije nalazilo i staro groblje, koje je preseljeno prije početka gradnje nove crkve. Međutim i kasnije se prilikom radova na tom području nailazilo na ostatke kostiju.¹⁴

Novo gradsko groblje smjestilo se iza crkve, opasano visokim kamenim zidom. Iznad ulaza ugraviran je natpis *Resurrecturis* te je kroz središnji dio vodio do nekada centralnoga križa (kasnije je križ skinut?). S lijeve i desne strane nalazile su se ugradbene grobnice (*katakombe*).

Izgradnju crkvene građevine sv. Blaža nadgledao je Domenico Dongetti, građevinski inženjer koji se 1777. doselio iz Pirana u Vodnjan. Projektom je nova župna crkva orijentirana u pravcu sjever-jug te je tlocrt bio u obliku križa dužine 56,20 metara i širine 31,60 metara. Crkva se tako gradila punih 40 godina, a u akciju gradnje sudjelovali su gorljivo svi žitelji s područja Vodnjana. Financijska sredstva za njezinu izgradnju osiguravala su se na različite načine, a plaćala samo kvalificirana radna snaga i materijal. Stanovnici Vodnjanštine pomagali su izgradnju i obvezali su se

¹⁴ Op. cit., Marijan Jelenić, 1997., str. 17.

plaćati novčane izdatke odvajajući određeni postotak od prodanih poljoprivrednih proizvoda. Tako se postotak od prodaje poljoprivrednih proizvoda i stoke izdvajao deset godina, dok se postotak od prodaje vina i maslinovog ulja izdvajao punih 20 godina.¹⁵

O tom događaju vrlo vrijedne informacije dobivene su zahvaljujući radu Domenica Rismonda koji navodi da je stara crkva sv. Blaža u Vodnjanu srušena oko 1760. te da je bila romaničko-bizantskoga stila. Već 1746., a i prije toga, postoje dokazi da je najvećoj vodnjanskoj crkvi prijetilo urušavanje. Pristalice su se tako obvezale da će deset godina donirati sav višak svoje zarade i iskoristiti ga za obnovu crkve. Žitelji Vodnjana i Roverije također su u međuvremenu odlučili za plaćanje desetine dobivene od prodaje svojih proizvoda, u korist gradnje nove crkve.

U svibnju 1757. sastalo se gradsko vijeće i u prisutnosti dužda, kao i gradonačelnika, Francesca Bettiche, Francesca Damianisa i Domenica Bagozzija, odlučeno je prikupiti sve ponude bratovština koje su djelovale na području vodnjanske župe za prikupljane financijskih sredstava. Nadalje, utvrđeno je da će se na području stare crkve graditi nova, koja će, međutim, mijenjati orijentaciju glavnog pročelja prema zapadu umjesto prema južnoj strani. Tako je, nakon nekog vremena, započela gradnja nove crkve. Svi su građani dali svoj doprinos, a nova je crkva posvećena 3. veljače 1800. na dan sv. Blaža, zaštitnika grada.¹⁶

Kako se može vidjeti na slici niže (Sl. 1), na pročelju crkve koje je neobaroknog stila, postavljeni su kipovi petorice svetaca; u sredini zaštitnik grada Sv. Blaž, s desne strane Sv. Petar i Sv. Lovro te s lijeve strane Sv. Pavao i Sv. Kirin. Kipove su oblikovali braća Trevisan, Andrea i Giovanni, inače sinovi Veneria Trevisana, samoukog i vrlo cijenjenog slikara iz Vodnjana koji je i sam ostavio u nasljeđe svoja vrijedna djela i slike. Svi kipovi na pročelju crkve su prirodne veličine, osim kipa Sv. Blaža, koji je nešto veći od ostalih.

¹⁵ Jelenić M., Girardi-Jurkić V., Lentić I., *Zbirka sakralne umjetnosti Župne crkve Sv. Blaža Vodnjan*, Katalog 18, AMI-Pula, 1984., str. 9.

¹⁶ Domenico Rismondo, *Dignano d'Istria nei ricordi*, Società Tipografica Editrice, Ravenna, 1937., str. 157.

Slika 1. Crkva sv. Blaža u Vodnjanu, slika pročelja

(Izvor: <https://www.istria-culture.com/zupna-crkva-sv-blaza-i191>, 5. veljače 2021.)

Važno je istaknuti da su se vjernici za vrijeme gradnje crkve sv. Blaža sastajali i održavali vjerske obrede u crkvi Gospe od Karmela, sagrađenoj 1630.

3.1. Unutrašnjost crkve

Župna crkva u Vodnjanu imitacija je crkve San Pietro di Castello u Veneciji. Podijeljena je u tri lađe, s tri luka podržana korintskim stupovima te uz njih ostali stupovi postavljeni su u toskanski red. Stupovi koji podržavaju zbor orgulja temelje se na kapitelu koji je preuređen i sveden na postolje. Stare orgulje, koje je u Veneciji izgradio Giacomo Bassani, kupljene su 1818., a postavio ih je sam Bassani u listopadu 1819., dok ih je naštimao poznati svirač orgulja Angelo Martinelli koji je posebno za tu priliku došao iz Venecije.¹⁷

Kao što je navedeno, crkva sv. Blaža ima, uz glavnu, i dvije bočne lađe. Ulaskom u crkvu, s lijeve i desne strane nalaze se vrijedni oltari i razni predmeti sakralne

¹⁷ Ibidem, str. 159.

umjetnosti. Usporedbom između vodnjanske crkve i katedrale u Veneciji, mogu se uočiti relevantne sličnosti, naime, obje crkve su izgrađene u obliku latinskog križa. Duži je krak križa trobrodan, dok su brodovi podijeljeni u tri traheja.¹⁸

U lijevoj lađi crkve se nalaze:

- Oltar krštenja; na ovom oltaru nalazi se i krstionica, ukrašen je slikom Isusova krštenja koja datira iz 1891. te je izrađen od veronskog mramora crvene boje.
- Oltar sv. Josipa; izrađen je u mramoru iako je prvotno bio od drva, ukrašen je slikom iz 12. stoljeća koja prikazuje Svetu obitelj, dok su u podnožju samog oltara smješteni ostaci Sv. Fortunata.
- Oltar Srca Isusova
- Oltar Presvetog Sakramenta; to je zadnji oltar u nizu na lijevoj lađi crkve, izrađen je od veronskog mramora te se na njemu nalaze srebrna vratašca¹⁹

Ulaskom u crkvu i s desne strane (desna lađa), nalaze se vrlo važni oltari i dragocjene sakralne umjetnine:

- Oltar Gospe od Milosrđa; izrađen je od crnog mramora, iznad oltara se nalazi vrlo važna i vrijedna slika iz 17. stoljeća, djelo nepoznatog autora koje potječe još iz ranije romaničke crkve
- Oltar Majke Božje od Ružarija; izrađen je 1845. te je na njegovom stvaranju sudjelovao i poznati Vodnjanac Giovanni dalla Zonca
- Oltar Raspeća; izrađen je od crnog mramora, na njemu se nalaze slika ulja na platnu nepoznatog autora i lik Sv. Ivana
- Oltar Sv. Ivana Krstitelja; smješten na kraju desne crkvene lađe, danas je prenamijenjen u oltar Bogorodice²⁰.

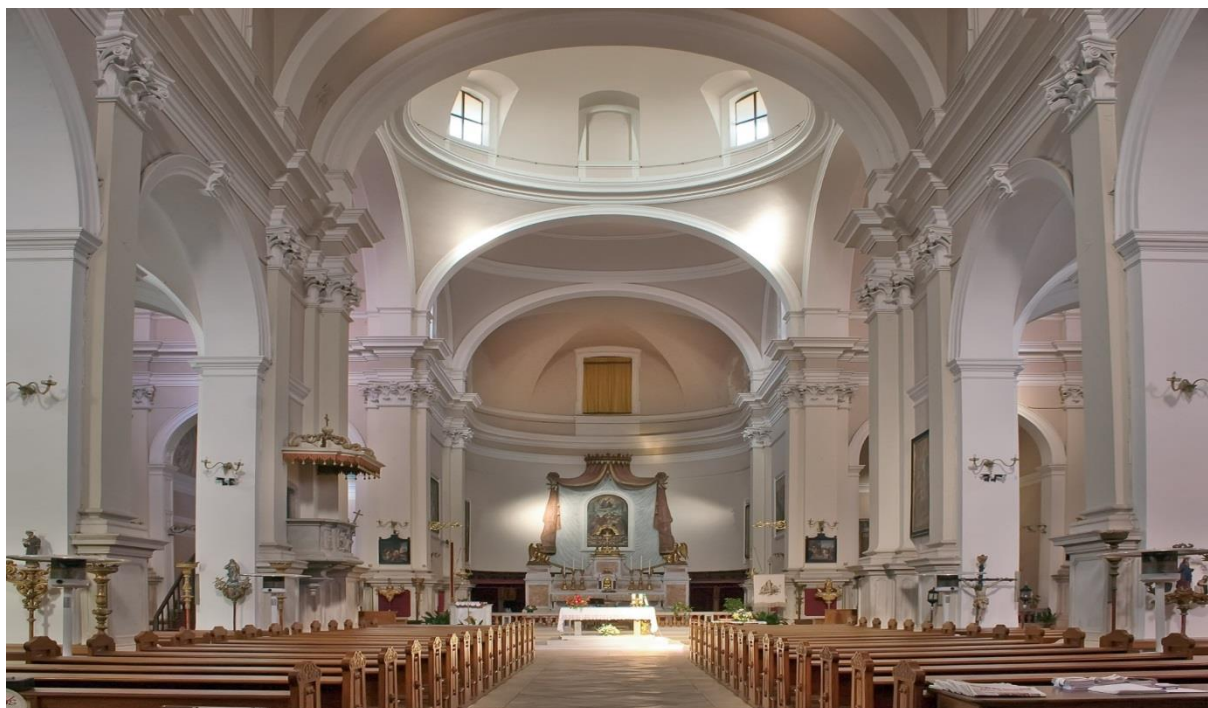
U glavnoj crkvenoj lađi, u sredini, nalazi se veliki oltar (Sl. 2), koji je izrađen od kararskog mramora. Oltar je svečano postavljen u listopadu 1935., na mjestu gdje se nalazio stari, međutim, novi je oltar izgrađen od plemenitijeg materijala, od pomno odabranih i furniranih mramornih ploča.

¹⁸ Marković, Vladimir, "Crkva sv. Blaža u Vodnjanu", *Peristil* 39, br. 1 (1996.), str. 111.-116., <https://hrcak.srce.hr/150160>, (14. siječnja 2021.)

¹⁹ Op. cit., str. 9., Jelenić M. et al., str. 9.

²⁰ Ibidem, str. 10.

Slika 2. Unutrašnjost crkve sv. Blaža u Vodnjanu

(Izvor: <http://zupavodnjan.com/crkve/sveti-blaz>, 12. ožujka 2021.)

Napravljen je prema nacrtu Tršćanske kraljevske uprave, dok ga je stilski obradio arhitekt Fabio Forlani. Sa strane oltara uzdižu se dva vitka stupa, s okvirima od bijelog kararskog mramora koji uokviruju pravokutnik s pozadinom tamnih boja, s prozračnim frizovima baroknoga stila. Na njihovoj gornjoj strani, svaki ima postavljen elegantni pozlaćeni i oslikani drveni kip, na kojemu su prikazani anđeli koji se mole klečeći raširenih ruku, i koji datiraju iz 1616., djelo autora Francesca Terillija iz Feltrea.²¹

²¹ Op. cit., Domenico Rismondo, str. 162.

3.2. Crkveni toranj (zvonik)

Izdvojen, s desne strane crkve sv. Blaža nalazi se zvonik venecijanske gradnje. Kao i gotovo svi zvonici u Istri, svojim vitkim i nježnim oblikom podsjeća na razdoblje venecijanske dominacije (Mletačke Republike) iz 18. stoljeća, koja ovdje nije ostavila samo sjećanja na ljude i administraciju, već oblik i arhitekturu svojih zgrada kako bi ovjekovječila pečat svoje slavne prošlosti. Visok 60 metara (s križem na vrhu dostiže 64 m) najveći je zvonik u Istri, završava piramidom te je sagrađen 1815. Prvotno kad je izgrađen imao je oblik kule, no onda je zbog hvaljenja i konkurencije s okolnim naseljima (*tal. campanilismo*²²), dovršen 1882. u obliku piramide kakav je i sada. Piramida tornja izrađena je po nacrtima župnika iz Bala, Giovannija Deperisa.²³

Izgledom, vodnjanski zvonik slični onome Bazilike Sv. Marka u Veneciji.

S vrha zvonika može se uživati u pogledu na područje oko Vodnjana te na more i na Brijunsko otočje.

Godine 1843. uvidjela se potreba da se dva stara zvona koja su bila u zvoniku, a koja su bila trošna i beskorisna, zamjene novima. Tadašnji župnik obratio se predstavništvu grada, kao pokrovitelju župe. Zahtjev je ubrzo i prihvaćen te na zahtjev i pomoć dužda, najcjenjeniji građani u zajednici udruženi s ostalim stanovnicima Vodnjana, udružili su se i pokrenuli prikupljanje novca, kako bi osigurali nova zvona, koja su i postavljena 1843.²⁴

Prostoriju gdje su postavljena zvona obrubljuju dva istaknuta zidna vijenca, a između njih sa svake su strane visoke, uske kolonade. Ispod zvona je četvrtasta konstrukcija koja završava četvrtastom piramidom i metalnim križem.²⁵

Dugo godina su tako zvona Sv. Blaža najavljivala razne događaje, dok ih 1916., tijekom Prvog svjetskog rata, Austrija nije odlučila skinuti i upotrijebiti za ratne

²² *Campanile znači zvonik, podrazumijeva se osjećaj pripadnosti svom mjestu. Obrana tih vrijednosti ponekad može odrediti duh rivalstva, često vrlo žestok, sa susjednim mjestima. U prošlosti je to primjer Vodnjana i Galižane.*

²³ Op. cit., Marijan Jelenić, 1997., str. 34.

²⁴ Ibidem, str. 181.-183.

²⁵ <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/1680/zvonik-u-vodnjanu>, (20. siječnja 2021.)

potrebe. Nakon rata, pobjedom Italije, nova vlast pobrinula se za postavljanje dva nova zvona, no i njih je zatekla ista sudbina te su za vrijeme Drugog svjetskog rata ista opet korištena u vojne svrhe. U poslijeratno doba postavljena su nova zvona, koja su se koristila do nedavno, dok je danas u funkciji sustav električnih zvona.

Slika 3. Slika zvonika u Vodnjanu

(Izvor: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/1680/zvonik-u-vodnjanu>, 20. siječnja 2021.)

Na slici iznad (Sl. 3), vidljiva je impozantnost *vodnjanskoga diva*, koji se usprkos svojoj veličini nekako nenametljivo uklapa uz samo crkvu i okolne građevine koje ga okružuju.

3.3. Sveti Blaž zaštitnik Vodnjana

Ovaj je svetac poznat i poštovan i na Zapadu i na Istoku te je njegov kult raširen i u katoličkoj i u pravoslavnoj crkvi.

Sv. Blaž je bio liječnik i biskup grada Sebasta, u sadašnjoj Armeniji. Njegovo se mučeništvo dogodilo tijekom progona kršćana, oko 316., tijekom sukoba između careva Konstantina i Licina. Rimljani su ga zarobili i pretukli te su ga na živo mučili i na kraju su mu odrubili glavu jer se odbio odreći svoje vjere u Boga.²⁶

U svojem rodnom gradu, gdje je obavljao biskupsku službu, po predaji se govori da je činio brojna čuda, između ostalog poznat je zbog ozdravljenja dječaka kojemu je riblja kost bila zaglavljena u grlu.²⁷

Slika 4. Vitraž sa slikom Sv. Blaža

(Izvor: <https://www.vodnjani.hr/hr/novosti/dan-sv-blaza>, 9. veljače 2021.)

²⁶ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=8112>, (7. veljače 2021.)

²⁷ <http://www.santiebeati.it/dettaglio/25950>, (7. veljače 2021.)

Na slici iznad (Sl. 4.) vidi se lik Sv. Blaža na podlozi vitraža, u prepoznatljivoj biskupskoj odjeći, s kapom i štapom u ruci. Karakteristično je primijetiti da u ovoj inačici svetac u ruci drži stiliziranu maketu vodnjanske crkve i zvonika, dok se s njegove desne strane može prepoznati tradicionalni istarski *kažun*.

I danas se Sv. Blaža zaziva zbog bolesti grla i dišnih putova i svake godine po svim crkvama koje su njemu posvećene, dana trećeg veljače, njemu se u čast dijeli blagoslov grla. U Vodnjanu se pomazanje vrši blagoslovljenim uljem, uz molitvu svećenika.

Po tradiciji, u prošlosti, na Blagdan sv. Blaža, na misama bi se okupilo mnoštvo ljudi, dolaskom hodočasnika razmjenjivala su se iskustva i stvarala prijateljstva. Posebice u prošlosti, kad je Vodnjan bio glavno odredište okolnog ruralnog pučanstva, u gradu bi se stvarala velika gužva s dolaskom ljudi iz cijele južne Istre, radi zabave, sajma i posjeta tržnici. Većina Vodnjanaca je pristupala činu pomazanja grla još dan ranije, dok je dan 3. veljače bio rezerviran većinom za vanjske posjetitelje.

Upravo je crkva u Vodnjanu i posvećena svojem zaštitniku, Sv. Blažu, na dan 3. veljače 1800. U župnoj crkvi u Vodnjanu, u glavnom oltaru čuvaju se i štuju svečeve relikvije.

4. ZBIRKA SAKRALNE UMJETNOSTI

Zbirka sakralne umjetnosti koja se čuva u crkvi sv. Blaža u Vodnjanu utemeljena je u studenom 1984., u suradnji Župnog ureda sv. Blaža iz Vodnjana i Arheološkog muzeja Istre iz Pule. Predstavlja vrlo vrijedno otkriće sakralne i kulturne baštine Vodnjana, Istre, Hrvatske, a i šire.

Upravo na temelju te suradnje Župni ured Sv. Blaža osigurao je prostorije za postavu Zbirke, stavio na raspolaganje dio umjetnina i osigurao početna financijska sredstva, dok je Arheološki muzej Istre u Puli izvršio stručni odabir, djelomičnu konzervaciju i restauraciju dijela sakralnih umjetnina te su na taj način postavljeni temelji Zbirke sakralne umjetnosti Župne crkve sv. Blaža u Vodnjanu.²⁸

Kroz Predgovor vezan uz postavljanje same zbirke, te kroz riječi tadašnje ravnateljice Arheološkog muzeja Istre u Puli, gđe. Vesne Girardi-Jurkić, možemo spoznati vrijednost i veličinu zdanja. Jedna od najistaknutijih hrvatskih arheologinja, dugogodišnja ravnateljica Arheološkog muzeja Istre, ministrica, stalna predstavnica Republike Hrvatske pri UNESCO-u i dobitnica najviših državnih odlikovanja, zaslužna je za očuvanje, valorizaciju i promociju Zbirke sakralne umjetnosti Sv. Blaža u Vodnjanu. U tom kontekstu, dr. sc. Vesna Girardi-Jurkić izjavljuje: *Vrijedni umjetnički i povijesni predmeti crkvene riznice, znani i neznani pokloni mnogih naraštaja Vodnjanaca, donacija umjetničkih dragocjenosti kolekcije venecijanske provenijencije slikara Gaetana Grezlera i sakralno arhitektonsko nasljeđe vodnjanskih crkava uz istinsko umijeće u realizaciji crkvenih i pučkih narudžbi domaćih i stranih majstora kamena i drva, zlata, srebra, stakla i tekstila - očaravajuće je kazivanje o vremenu i ljudima, gospodarskom i političkom stanju jednoga kraja koje se odražavalo i u stupnju kulturne razine Vodnjana i okolice.*²⁹

Uz dr. sc. Vesnu Girardi-Jurkić, nesumnjivo najzaslužnija osoba za otkriće i valorizaciju Zbirke sakralne umjetnosti Sv. Blaža u Vodnjanu, jest velečasni Marijan Jelenić, vodnjanski župnik, koji je posvetio cijeli svoj radni vijek i dao ogroman doprinos kako bi se nastavila istraživanja i kako bi se Zbirka sačuvala za buduće

²⁸ <http://zupavodnjan.com/muzej/kronologija-nastanka-zbirke>, (15. siječnja 2021.)

²⁹ Op. cit., Jelenić M. et al., 1984., str. 3.

generacije. Ali o toj temi, u nastavku rada, posvetit će se poseban prilog i presjek djelovanja velečasnog Marijana Jelenića.

Svakako najvažniji trenutak i ključni događaj koji je utjecao na samo postojanje Zbirke sakralne umjetnosti Župne crkve Sv. Blaža, dogodio se 23. lipnja 1818., kada se Gaetano Grezler, inače slikar i član Kraljevske akademije lijepih umjetnosti, doselio iz Venecije u Vodnjan i sa sobom donio ovu vrijednu zbirku.

O tom događaju postoje razne verzije, a jednu od njih nam prenosi Don Giuseppe Del Ton, svećenik i stručnjak za klasične jezike Državnoga tajništva Svete stolice te suradnik čak šestorice papa, koji kaže: *Chi entra nella cappella di S.Giovanni nella chiesa parrocchiale di Dignano d'Istria vede ai lati due serie di casse sovrapposte contenenti salme e reliquie che il popolo chiama i Corpi Santi. Questi vennero da Venezia nel 1818 portati dal pittore veronese Gaetano Griessler, membro dell'i. r. Accademia delle belle arti in Venezia. Li aveva avuti nella soppressione napoleonica del 1810 e li tenne prima a Venezia in una specie di Santuario privato nel palazzo Lezze alla Misericordia.*³⁰

Na temelju gore navedenog citata, prevedeno s talijanskog jezika, može se zaključiti da su *Sveta tijela* i *Relikvije*, koji su bili postavljeni u crkvi u Vodnjanu (već tada ih narod naziva *Sveta tijela*, tal. *Corpi Santi*), doneseni iz Venecije 1818. Nadalje, vidi se da je Gaetano Griessler bio slikar i član Kraljevske akademije lijepih umjetnosti te da je podrijetlom bio iz Verone (tal. *veronese*). Isto tako može se zaključiti da je Zbirka koju je donio bila prikupljena za vrijeme dok je Venecija još bila pod okupacijom francuske napoleonske vojske i da je jedno vrijeme prije dolaska u Vodnjan bila pohranjena u privatnom svetištu u palači *Lezze alla Misericordia*.

Još jedna zanimljivost je ta da se prezime venecijanskoga slikara prikazuje u različitim varijantama ovisno o publikaciji te se pojavljuje u obliku: Grezler, Griezler ili Griessler.

Zbirku sakralne umjetnosti, koja je najvjerojatnije nastala trgovanjem Gaetana Grezlera i francuskih vojnika koji su u svojem pohodu pljačkali samostane i crkve na čitavom području Mletačke Republike (tal. *Serenissima Repubblica di Venezia*), čini impozantan broj predmeta (relikvije, relikvijari, slike i skulpture) koji pripadaju

³⁰ Del Ton Giuseppe, *Cenni storici sui Corpi Santi di Dignano*, La Sezione culturale della Comunità` degli Italiani di Dignano, 2004., str. 5.

razdoblju od 4. do 11. stoljeća te potječu s područja bivšeg Rimskog Carstva, posebice s njegovog istočnog dijela.

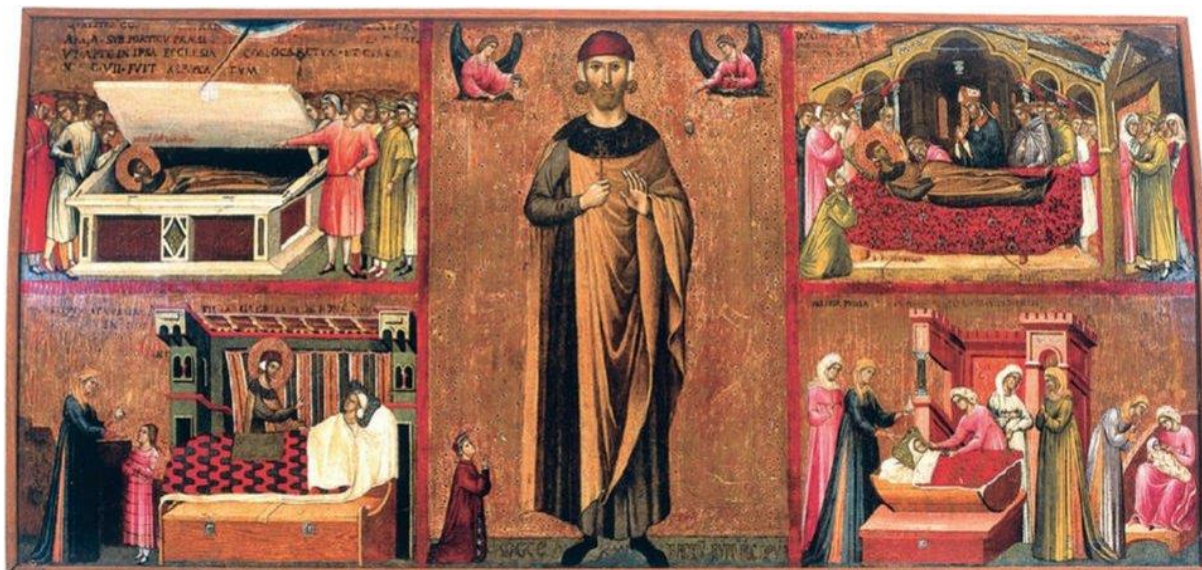
Danas se inventar Zbirke sakralne umjetnosti čuva te je izložen u dijelu prostorija Župne crkve sv. Blaža u Vodnjanu, s desne strane glavnog središnjeg oltara, koje su preuređene u muzejski prostor. Izložbeni prostor sastoji se od tri povezane prostorije u kojima su izloženi arheološki nalazi sakralnog značaja, najznačajniji primjerci relikvijara te ostali vrijedni primjerci sakralne i kulturne baštine.

Inventar Zbirke sakralne umjetnosti između ostalog čine:

1. Relikvijari - od raznih i vrijednih materijala (stakla, metala i drva)
2. Crkveno posuđe i oprema - kaleži, svijećnjaci, vaze (od zlata, srebra i bakra) i uvezani kožni misali
3. Kolekcija sakralnih ruha - antikni primjerci crkvenog ruha izrađeni od baršuna, satena, svile i dr. materijala
4. Drvene skulpture i predmeti - velik broj kipova, namještaja te ukrasnih dijelova oltara
5. Slike i ostale umjetnine - poseban dio Zbirke čini velika količina remek djela poznatih autora predstavnika svojega doba.

Među svim najvrjednijim predmetima svakako treba istaknuti dvije slike koje prikazuju Bogorodicu, „Bogorodica Zaštitnica“ i „Bogorodica s Djetetom“, relikvijar trna Kristove krune s minijaturama apostola od zlata i srebra, relikvijar Sv. Antona Padovanskog od srebra te sliku *Blaženi Leon Bembo*, poznatog talijanskog slikara iz 14. stoljeća Paola Veneziana, koja je izvorno bila poklopac drvenog sarkofaga u kojemu se čuvalo neraspadnuto tijelo blaženog Leona Bemba (Sl. 5.).

Slika 5. „Blaženi Leon Bembo“, autor Paolo Veneziano

(Izvor: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=46494>, 7. veljače 2021.)

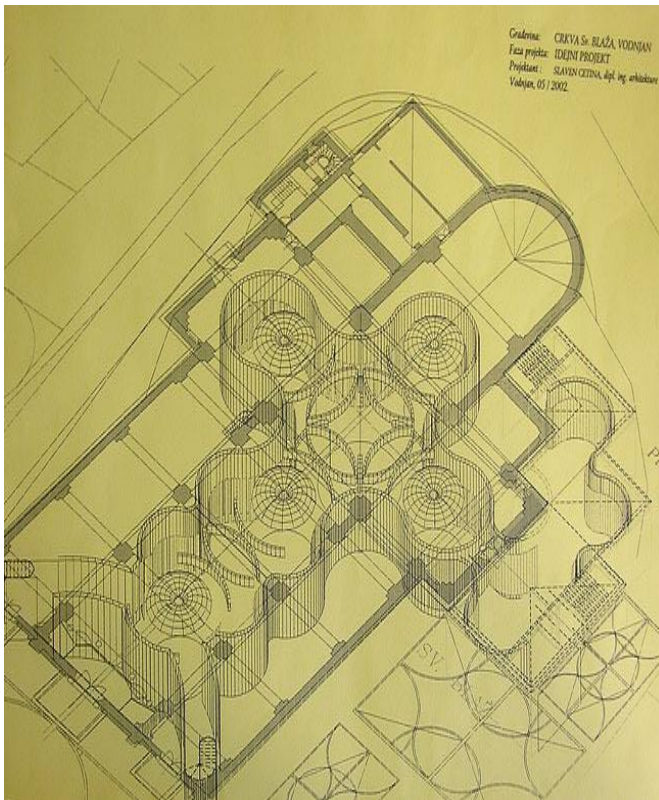
Ovaj pregled zbirke prikazuje samo površinski dio sveobuhvatne veličine i vrijednosti koje Zbirka sakralne umjetnosti Župne crkve sv. Blaža u Vodnjanu utjelovljuje.

Svakako ovako veliki zahvat mora biti poticaj realizacije novijeg, modernijeg i primjerenijeg izložbenog i muzejskog prostora, u kojemu bi se u budućnosti izložila Zbirka sakralne umjetnosti, o čemu već svjedoče razrađene ideje i projekti.

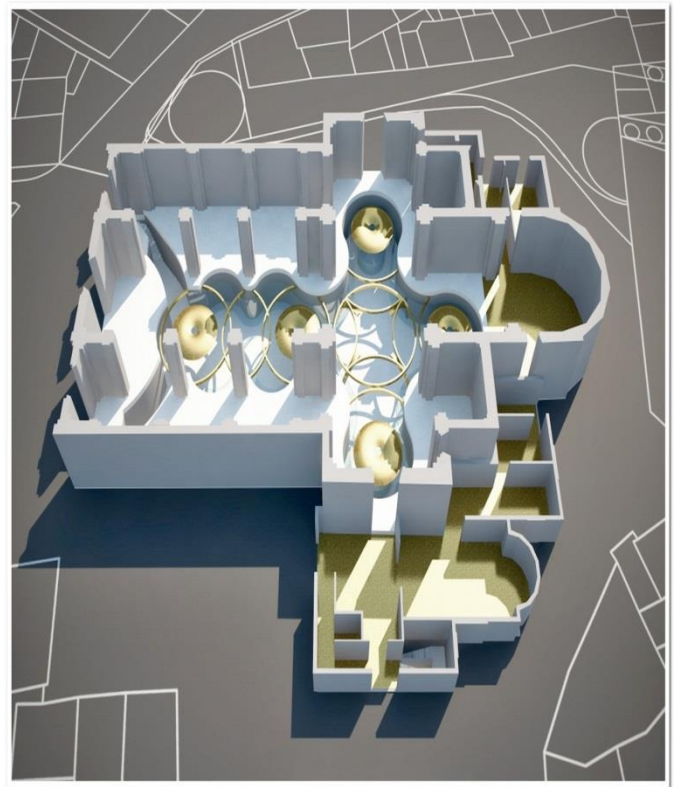
Na slikama niže (Sl. 5. i Sl. 6.), vidljiv je prijedlog urbanističko – arhitektonsko rješenja, dogradnje crkve sv. Blaža, djelo dipl. ing. arhitekture Slavena Cetine. Grafički prikazi prikazuju izgradnju podzemne kripe ispod sadašnjeg crkvenog poda i nadogradnju aneksa crkve u sjeveroistočnom bočnom dijelu građevine. Takvo rješenje predviđa zahvat i izgradnju korisnog izložbenog prostora podruma, prizemlja i I. kata, s ukupno 840 m². Te bi površine trebale zadovoljiti funkcionalnost budućih namjena dogradnje muzejskog prostora.

Potreba za izgradnjom kripe i aneksa crkve u Vodnjanu zaista je velika jer bi se na taj način pronašlo permanentno i dostojno mjesto *počinka* za ovaj *Miraculum mundi*, kako ga naziva vlč. Jelenić. I kako je u prošlosti govorio i monsinjor Giuseppe Del Ton, to bi bilo posebno časno mjesto za Vodnjan koji je postao *prsten* koji spaja Vodnjan, Veneciju i Bizant.

Slika 6. Grafički prikaz Kripte

Slika 7. Aneks crkve sv. Blaža u Vodnjanu

(Izvor: <http://zupavodnjan.com/crkve/sveti-blaz/kripta>, 12. ožujka 2021.)

4.1. Relikvije vezane uz osobu Isusa Krista i Bogorodicu

Postoje dvije vrste relikvija, prvu vrstu čine tijela ili dijelovi tijela svetaca, dok drugu vrstu predstavljaju odjeća ili predmeti koji su bili u kontaktu s tijelom sveca, dok su bili živi ili kasnije za vrijeme smrti.

U katoličkoj religiji posebno mjesto zauzimaju likovi Marije i Isusa. Iako se slave na različiti način, Marija kao čovjek, a Isus kao čovjek i Bog, oboje su vrlo važni jer predstavljaju početak Crkve. Arhitektura i simbolika su usko povezane s likom Marije i Isusa te su one posebno vidljive i doživljavane u sakralnim objektima i crkvama. Među vjernicima se posebno osjeća neutaživa težnja za njima te ih posebno nadahnjuje sve što je s njima povezano i što podsjeća na njih.

U smislu štovanja njihovih relikvija, ne postoje nikakvi ostaci tijela jer se vjeruje da je Isus uskrsnuo, kao i da je Marijino tijelo nakon uskrsnuća oduhovljeno i uzeto u nebo.

Međutim, vjernici štiju predmete za koje se smatra da su bili u kontaktu s njima za vrijeme njihova zemaljskoga života.

Zbirka sakralne umjetnosti Župne crkve sv. Blaža u Vodnjanu ima tu čast da se tu čuva pet predmeta za koja se smatra da su bili u dodiru i s Isusovim tijelom.

Trn Isusove krune

U relikvijaru iz 13. stoljeća, od pozlaćenoga srebra, čuva se trn Isusove krune. U podnožju trna, nalazi se komadić kamena koji je činio dio stupa za koji je bio vezan Isus dok je bio bičevan. U gornjem dijelu relikvijara nalaze se ukrašene minijature dvanaest apostola.³¹

U ovom izuzetno vrijednom relikvijaru, nalazi se dugačak oštar trn, dimenzija oko šest centimetara, kao i natpis: „ Math. PLECENTES CORONAM DE SPINIS, POSUERUNT SUPER CAPUT EIUS, DE PETRA IMPROP. D.N.J.C.“³²

Radi li se u ovom slučaju zaista o trnu koji je bio dio krune, koja se nalazila na Isusovoj glavi za vrijeme njegova raspeća, teško je reći. Ali činjenica je da se radi o neprocjenjivom predmetu vrijednog štovanja i proučavanja.

Relikvijar sv. Križa

Vezano za život Isusa Krista, veže se i relikvijar sa sv. Križem. Radi se, naime, o staklenom relikvijaru u obliku križa, u središtu kojega se nalaze mali komadi drva, dijelovi Isusova križa.³³ Ova dragocjena relikvija u prošlosti se koristila od strane župnika i u procesijama gradom, na dan Velikog petka.³⁴

O originalnosti ostataka križa koji se nalazio na golgoti, vezano za raspeće Isusa Krista, postoji bezbroj teorija i priča. Teško je odrediti njihovu istinitost, kao starost i podrijetlo samih ostataka. No oduvijek je sam križ predstavljao simbol kršćanstva i sve ostalo vezano uz tu religiju.

³¹ Op. cit., Jelenić M. et al., 1984., str. 18.

³² Marijan Jelenić, *Galerija velikana*, Župni ured Vodnjan, Vodnjan, 2004., str. 322.

³³ Ibidem, str. 323.

³⁴ Op. cit., *Dignano e la sua gente*, str. 215.

Relikvijar s Isusovim platnom

U posebno vrijednom relikvijaru iz 16. stoljeća, izrađenog od srebra, nalazi se i čuva komadić platna u kojemu je navodno Sv. Šimun primio Isusa, kada je kao beba od 40 dana starosti prikazan u hramu. Na vrhu relikvijara izrađena je minijatura s likom Bogorodice s djetetom u naručju.³⁵

Relikvijar s velom Bogorodice i ostacima Isusove krvi

U relikvijaru iz 15. stoljeća, od pozlaćenoga srebra, nalazi se mala staklenka u kojoj se čuvaju ostaci *krvi Kristove* prikupljene pod *križem*. U gornjem dijelu relikvijara nalazi se drveni križić, koji je navodno napravljen od ostataka drva Svetoga Križa, i jedan čavao, dok se u donjem dijelu nalazi komadić vela Bogorodice natopljen Isusovom krvlju.³⁶

Kopija Torinskoga platna

Godine 2017. Hrvatski restauratorski zavod u Zagrebu, u suradnji sa Župnim uredom u Vodnjanu, otvorio je još pet preostalih sarkofaga s relikvijama, povodom 200. godišnjice donošenja relikvija iz Venecije u Vodnjan. U sarkofagu sv. Kordule (+305.), među vrijednim predmetima pronađen je i veći komad platna koji je na prvu izgledao kao zgužvana zastava. Detaljnijim istraživanjem ustanovljeno je da se radi o slikanoj kopiji Torinskoga platna.³⁷

U prošlosti su često imućni pojedinci i crkve od proslavljenih slikara naručivali izradu kopije izvornog platna, u koje je bilo položeno Isusovo tijelo, i koje su križari bili donijeli s Istoka. To je očito bio i slučaj za kopiju koja se danas nalazi u Vodnjanu, na kojoj se nalazi natpis: "AUG TAU EX ARCHETIPO", što vjerojatno označava: "AUGUSTUS TAURINESIS EX ARCHETIPO", u prijevodu: "Dragocjeno Torinsko (platno) prema izvorniku". Da se radi o važnom otkriću, potvrdio je to vlč. Marijan

³⁵ Op. cit., Marijan Jelenić, 2018., str. 197.

³⁶ Op. cit., Marijan Jelenić, 2004., str. 324.

³⁷ <https://www.glas-koncila.hr/zguzvani-materijal-iz-vodnjanske-skrinje-ipak-nije-zastava-otkrivena-drevna-kopija-torinskoga-platna-u-hrvatskoj/>, (5. veljače 2021.)

Jelenić koji je izjavio da je platno veličine 4.50 m s 1.43 m, sličnih dimenzija kao ono iz Torina, što ovom artefaktu daje još veću vrijednost.³⁸

4.2. Zbirka sakralnih relikvija

Štovanje relikvija i izlaganje posmrtnih ostataka svetaca dio su katoličke tradicije, ali je Crkva uvijek upozoravala da postoji rizik i mogućnost poistovjećivanja narodne pobožnosti i praznovjerja. Kult relikvija vrlo je star i ukorijenjen još od nastanka kršćanstva.

U kršćanskoj tradiciji, pod pojmom relikvija (*lat. reliquiae = ostaci, moći*) podrazumijeva se čitavo tijelo ili jedan dio, blaženika ili sveca, čiji je kult odobren od strane Crkve.³⁹

Percepcija da je „moć“ u dijelu ili u tijelu sveca bila je već potpuno prisutna već u četvrtom stoljeću, kako na istoku, tako i na zapadu Rimskoga Carstva.⁴⁰

Kult relikvija vrlo je osjetljivo područje koje treba sagledavati racionalno te mu se upravo zbog toga mora pristupiti vrlo ozbiljno i disciplinirano na temelju zakonika kanonskoga prava.⁴¹ Upravo zato, samo za one relikvije čije je podrijetlo i vjerodostojnost potvrđena od strane crkvenih vlasti mogu biti predstavljene i javno štovane te je zabranjeno njihovo trgovanje i prodaja. Drugi vatikanski sabor (sazvan 1962. i zaključen 1965.), koji je ujedno bio i jedan od najvažniji crkvenih događaja 20. stoljeća, bavio se temom relikvija.

S teološkog gledišta, relikvije nisu bitne samo za vjerovanje, nego mogu biti i od pomoći.

³⁸ <https://www.novolist.hr/novosti/hrvatska/senzacija-u-istri-pronadena-kopija-torinskog-platna-i-lubanja-svetog-huberta/>, (5. veljače 2021.)

³⁹ Škrobonja, A. (2009.), "Anatomska identifikacija relikvija svetaca zaštitnika od bolesti u crkvi sv. Blaža u Vodnjanu", *Medicus*, 18 (2_Adolescencija), str. 259.-265. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/57583>, (7. veljače 2021.)

⁴⁰ Heinzelmann Martin, *Izješća o translacijama i drugi izvori o kultu relikvija*, Leykam international, Hrvatsko hagiografsko društvo Hagiotheca, Zagreb, 2020., str. 7.

⁴¹ Uputa Kongregacije za kauze svetaca o "Relikvijama u Crkvi: autentičnost i očuvanje": *Ova Uputa predstavlja kanonski postupak koji se treba slijediti kako bi se provjerila autentičnost relikvija i posmrtnih ostataka, zajamčilo njihovo očuvanje i promoviralo štovanje relikvija kroz moguće određene operacije: kanonsko izviđanje, uklanjanje ulomaka i konfekcioniranje relikvija, prijenos urni i otuđenje relikvija. Također se utvrđuje što je potrebno za dobivanje pristanka Kongregacije za kauze svetih za provođenje tih operacija i postupak koji se mora slijediti za hodočašće relikvija,* <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2017/12/16/0905/01939.html>, str. 2. (13. siječnja 2021.)

Kao što je napisao poznati talijanski pisac i filozof Umberto Eco, *nije relikvija ta koja čini vjeru, nego je vjera ta koja čini relikviju*, te dodaje: *Ne bih volio da sam dao dojam da je čuvanje relikvija isključivo kršćanski običaj, štoviše katolički. Plinije nam govori o relikvijama dragocjenim za grčko-rimski svijet... Već je u antičko doba prisutnost relikvije činila neki grad ili hram privlačnim i stoga je relikvija osim svetog predmeta predstavljala i dragocjenu turističku robu.*⁴²

Nije moguće sa sigurnošću odrediti kada se u kršćanskoj religiji počelo štovati relikvije. Poznato je da nakon 313., zahvaljujući caru Konstantinu, kršćanstvo je postala slobodna religija te je bio običaj da se obredi i mise slave u blizini grobova svetaca i da se relikvije svetaca pohranjuju u blizini ili uz same oltare. U prošlosti, u Carigradu su bizantski carevi stoljećima čuvali fragmente svetosti do te mjere da su ih smatrali obranom vjere, a hodočašća u svetišta postala su religijska iskustva i izraz pobožnosti.

Upravo je za života majke cara Konstantina, Helene (kasnije Sv. Jelene), prikupljanje relikvija poprimilo sasvim novi aspekt, postale su vrlo važne vjernicima, kada su početkom 4. stoljeća počele prve ekspedicije u Svetu zemlju, s ciljem da se prikupi što više kršćanskih relikvija.⁴³ Tijekom 5. i 6. stoljeća, oltari u crkvama bez relikvija već su rijetkost, dok se od 7. stoljeća nadalje prisutnost relikvija činila obveznom za posvećenje crkve.⁴⁴

Relikvije svetaca čuvale su se i polagale unutar oltara ili u posebnim kustodijama zvanim relikvijari (lat. *reliquarium/custodia/scrinium/sarcophagus*). Tako i Sv. Jeronim spominje i naziva relikvijar *modico vasculo pretioso*.⁴⁵

Sam čin prijenosa relikvija imao je posebno značenje te se često pretvarao u narodne i tradicionalne svečanosti. Prijenos relikvija (lat. *translatio*), imao je vrlo bitan ceremonijalni i liturgijski aspekt. Upravo taj aspekt ističe Martin Heinzelmann u svojoj knjizi o translacijama: *Posebno važan dio translacija bila su čuda, kojima je svetac pokazivao kuda želi biti prenesen i gdje želi zastati ili ostati te općenito pokazivao dobrohotnost ili nevoljkost prema svojim štovateljima i zajednici čiji je zaštitnik trebao*

⁴² Umberto Eco, *Konstruiranje neprijatelja i drugi prigodni tekstovi*, Mozaik knjiga d.o.o., Zagreb, 2013., str. 92.-99.

⁴³ Sora Steven, *Blaga iz Raja*, Biblioteka Tragovi, Zagreb, 2007., str. 9.

⁴⁴ Op. cit., Martin Heinzelmann, str. 8.

⁴⁵ Op. cit., Marijan Jelenić, 2018., str. 58.

*postati. U tom smislu razvili su se i odgovarajući liturgijski oblici, koji su regulirali tijek prijenosa i pridonosili njegovu svečanom karakteru.*⁴⁶

U vrijeme povijesnih previranja, posebice u mjestima gdje su izvorno djelovale ili bile pohranjene relikvije, zbog opasnosti od njihova uništenja postupno su se prenosile u Rim ili u sigurnije zemlje u okruženju. Posebice u doba križarskih ratova te nakon opsade Carigrada 1204., mnoge su relikvije prenesene i pohranjene u zapadne europske zemlje.

Zbirka sakralnih relikvija u crkvi sv. Blaža svakako je među unikatnijim u svijetu jer obuhvaća relikvije svetaca koji pripadaju vremenskom razdoblju od 1500 godina te zemljopisno i povijesno gledano pokrivaju područje cijelog Rimskoga Carstva.⁴⁷

Nakon temeljitog istraživanja, župnik Marijan Jelenić navodi da se u Vodnjanu čuvaju relikvije 300 različitih svetaca, s područja nekadašnjeg Rimskog Carstva, te da pripadaju vremenskom razdoblju od 2700 godina.

Isti autor konstatira da od 300 svetaca, njih 266 živjelo je prije raskola Katoličke i Pravoslavne crkve, što dodatno povećava ekumensku vrijednost same zbirke i daje joj širu i globalnu dimenziju. Isto tako važan podatak je taj da od navedenih 266 relikvija, njih 46 je pripadalo sveticama, što mnogo govori o zastupljenosti ženskoga spola.⁴⁸

Ukupan broj relikvija čine 750 kostiju koje su pronađene u izvornim sarkofazima koji su iz Venecije dopremljeni u Vodnjan. Na temelju pisanih dokaza koji su pronađeni uz same relikvije (natpisi na olovnim pločicama, pergamenama i popis Gaetana Greslera) prvotno su pronađena imena 19 različitih svetaca te kasnijim promatranjem još drugih 12, što ukupno daje podatke o 32 poznata imena svetaca. Relikvije svetaca čija imena nisu poznata vode se kao *et aliorum sanctorum*, u prijevodu *i drugih svetaca*.⁴⁹

Na temelju prikupljenih podataka, evidentno je da Zbirka sakralnih relikvija, koja je predmet ovog istraživanja, predstavlja zaista svjetski i globalni fenomen. Ali o toj čudesnoj zbirci postoje još uvijek mnoge nepoznanice, predstoje im dodatna

⁴⁶ Op. cit., Martin Heinzemann, str. 11.

⁴⁷ Anđelinović, Š., Bašić, Ž. & Kružić, I., *Vodnjanske relikvije očima znanstvenika - antropološki pristup*, Split, Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti, 2017., str. 3.

⁴⁸ Op. cit., Marijan Jelenić, 2018., str. 79.

⁴⁹ Ibidem, str. 225.

proučavanja te naposljetku mora se uspjeti pronaći način da se očuva i sačuva na primjereni način i za buduće naraštaje.

4.3. Sveta tijela

Sveci se prema tradiciji štiju u Crkvi, a njihove se relikvije i slike čuvaju njima u čast. Blagdani svetaca naviještaju "Kristova čuda u njegovim slugama" i nude vjernicima prikladne primjere za oponašanje. Relikvija je živo svjedočanstvo sveca ili blaženika te predstavlja fizičku stvarnost koja ima poseban odnos s vjerom.⁵⁰

U prošlosti se kanonizacija svetaca prethodno vršila u biskupijama od strane samih biskupa, dok je dolaskom pape Aleksandra III. taj čin rezerviran isključivo za papu. Isto tako, četvrti Lateranski sabor odredio je štovanje relikvija ovisno o presudi Svete Stolice. Ovime se željelo ispraviti zloupotrebe, što se ranije događalo.⁵¹

Potruga za mjestima iscjeljenja i priče o svecima otkrivaju legende i tradicije koje su često iznenađujuće i korisne za proučavanje i razumijevanje ljudske prirode.

Kako navodi vlč. Marijan Jelenić, *ni suvremena Crkva ne proglašava svetima one koji se nakon smrti ne potvrde čudesima*.⁵²

Nadalje, svece razlikuju kao:

- *apostole*
- *mučenike*
- *pastire*
- *crkvene naučitelje*
- *djevce*
- *djevice*
- *svete muževe i žene*
- *redovnike i redovnice*

⁵⁰ <https://www.lastampa.it/vatican-insider/it/2014/02/05/news/l-italia-delle-reliquie-dove-la-fede-autentica-sconfina-nel-profano-1.35919853>, (17. siječnja 2021.)

⁵¹ Francesco Saverio Funk, *Storia della Chiesa*, Pubblicazione Generico, Roma, 1903., str. 132.

⁵² Op. cit., Marijan Jelenić, 2004., str. 78.

- *pokornike*
- *te one koji su vršili djela milosrđa.*⁵³

Na spomen na Sveta tijela koja su izložena u crkvi sv. Blaža u Vodnjanu može se slobodno reći da se radi o unikatnom primjeru i misterioznom i neobjašnjivom fenomenu, budući da neraspadnuta Sveta tijela i ostaci svetaca predstavljaju visoki stupanj samoočuvanosti. To svemu daje dodatnu vrijednost, budući da su svete relikvije za kršćane vrlo važne te predstavljaju opipljivo svjedočanstvo svetosti i često su s njima i povezani natprirodni događaji. Još se u srednjom vijeku vjerovalo da je kontakt s posmrtnim ostacima svetaca imao ljekovita i duhovna svojstva.

O dolasku Svetih tijela u Vodnjan dosta je već rečeno u prijašnjem poglavlju, dok će se u nastavku rada on pomnije obraditi i analizirati.

Ovu veličanstvenu sakralnu kolekciju čine neraspadnuta tijela:

- Nadbiskupa sv. Leona Bemba
- Svećenika sv. Ivana Olinija
- Benediktinske opatice sv. Nikoloze Burse
- Nadbiskupa carigradskog sv. Pavla

te manji neraspadnuti dijelovi tijela:

- Rimskog časnika sv. Sebastijana
- Djevice i mučenice sv. Barbare
- Pokornice sv. Marije Egipatske
- Carigradskog patrijarha sv. Eutiha
- Egipatskog pustinjaka sv. Antuna Opata
- Crkvenog naučitelja i nadbiskupa Aleksandrije Egipatske sv. Bazilija
- Sv. Pavla mučenika .⁵⁴

Među relikvijama svetaca koje se čuvaju u Vodnjanu posebnu pažnju privlače neraspadnuta Sveta tijela Sv. Leona Bemba, Sv. Ivana Olinija, Sv. Nikoloze Burse i Sv. Pavla.

⁵³ Ibidem, str. 7.

⁵⁴ Op. cit., Marijan Jelenić, 2018., str. 78.

Trenutno se neraspadnuta Sveta tijela čuvaju u posebnim staklenim „sarkofazima“, u kontroliranim uvjetima (vlažnost zraka, temperatura i svjetlo), koji se nalaze iza glavnog središnjeg oltara, što je vidljivo u sljedećoj slici (Sl. 7.).

Slika 8. Neraspadnuta Sveta tijela

(Izvor: https://www.turistplus.hr/hr/vodnjan_cudesna_tocka_svijeta/1255/, 15. veljače 2021.)

4.3.1. Sv. Leon Bembo

Rodio se u Veneciji, u plemićkoj obitelji Bembo. U mladosti je, u duhu vremena, bio oduševljen vojničkim životom. Tako se 1147., nakon što ga je bio pozvao papa Eugen III., pridružio venecijanskom duždu Domenicu Michielu u Drugom križarskom ratu.

Tijekom pohoda kršćanskih vladara, Sv. Leon našao se u Grčkoj, gdje je zbog pobožnog i uzornog ponašanja predložen za nadbiskupa Modona na Peleponezu. Prema izvorima, u jednom lokalnom sukobu heretici su napali crkvu i žestoko polomili Sv. Leona, koji je od zadobivenih ozljeda postao neprepoznatljiv. Nesposoban za

rad, vratio se u rodnu Veneciju, gdje se, sakrivši svoj identitet, povukao u samostan na otočiću San Servolo, gdje je umro 1188.⁵⁵

Nakon nekoliko godina, čudesna svjetlosna pojava prokazivala je njegov grob te su se dogodila brojna čuda i ozdravljenja od raznih bolesti.

Tijelo Sv. Leona Bemba sačuvano je u cijelosti, prekriveno biskupskim ruhom, biskupskom kapom i štapom.

4.3.2. Sv. Ivan Olini

Rodio se u Veneciji početkom 12. stoljeća. Bio je svećenik u crkvi sv. Ivana Krstitelja u Veneciji. U razdoblju kad je grad pogodila velika glad i kuga, bio je nevjerojatno hrabar jer je tješio i pomagao zaražene, zbog čega su ga smatrali „živućim svecem“. Umro je 1300., a da nikada nije obolio od kuge. Nakon smrti, njegov grob postao je mjesto hodočašća i ozdravljenja.⁵⁶

Tijelo Sv. Ivana Olinija očuvano je u potpunosti, sa svim ekstremitetima, te je prekriveno svećeničkim ruhom. Uz tijelo pronađeno je pismo pape Bonifacija IX. iz 15. stoljeća, kojim ga proglašava svetim.

4.3.3. Sv. Nikoloza Bursa

Rodila se u Kopru, u doseljeničkoj grčkoj obitelji. Odlučuje se za redovnički život te 1465. odlazi u Veneciju u benediktinski samostan. Kako je bila karizmatična, sestre su je ubrzo izabrale za glavaricu, opaticu. Po predaji, oko ove svetece događala su se mnoga čudesa, kao to da je u trenucima ekstaze dok je molila, levitirala iznad zemlje i da je prorekla i dan svoje smrti. Umrula je, kao što je navodno i govorila, 23. travnja 1512. Evidentirana su 53 ozdravljenja koja su se dogodila uz tijelo svetece, dok je bila u sarkofagu u Veneciji, dok postoje i iskazi da je 1818. u Vodnjanu ozdravila umiruća djevojčica. Naime, postoji još ljudi koji tvrde da su na taj

⁵⁵ Op. cit., Marijan Jelenić, 1997., str. 75.

⁵⁶ Ibidem, str. 82.

način ozdravili i bioenergetičari koji tvrde da se iz njezinog tijela širi vrlo moćna bioenergija, u radijusu otprilike 16 metara.⁵⁷

Tijelo Sv. Nikoloze očuvano je u cijelosti, obučeno u crnu redovničku haljinu te s lijeve strane ima štap, koji je vjerojatno nosila kao opatica. Uz tijelo svete nalazi se uokvireni tekst, u kojemu stoji da ju je mletački patrijarh, Antonio Suriani, imenovao doživotnom opaticom na opći zahtjev sestara.

Hrvatski mumiolog dr. Drago Plečko iz Zagreba potvrdio je da je to najsačuvanije tijelo koje je on ikada vidio.⁵⁸

4.3.4. Sv. Pavao nadbiskup carigradski

Rodio se u Solunu te kao svećenik i tajnik carigradskog nadbiskupa Aleksandra na čuvenom koncilu u Niceji 325. drži znamenite govore. Godine 340., nakon smrti nadbiskupa Aleksandra, Pavao ga nasljeđuje. Međutim, u tim turbulentnim vremenima, zbog nesuglasica s arijevcima, car Konstantin izгнаo je Pavla. Pavao zajedno s nadbiskupom Atanazijem odlazi u Rim izvijestiti papu Julija o neprilikama na istoku. Nakon nekoliko pokušaja povratka, Pavla put odvede u trajni izgon, u Armeniju, gdje umire od gladi i vjerojatno i od nasilne smrti.⁵⁹

Za vrijeme cara Teodozija tijelo mu je preneseno natrag u Carigrad te je najvjerojatnije u 11. stoljeću donirano Veneciji. Tamo se nalazilo u crkvi San Lorenzo sve do dolaska u Vodnjan te su se u njegovoj blizini zbila mnoga čuda.⁶⁰

⁵⁷ Op. cit., Marijan Jelenić, 1997., str. 78.

⁵⁸ Ibidem, str. 81.

⁵⁹ Op. cit., Marijan Jelenić, 2004., str. 249.

⁶⁰ Op. cit., Giuseppe Del Ton, str. 1.-20.

5. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

U župnoj crkvi sv. Blaža u Vodnjanu u proteklih 30 godina provedena je kanonska rekognicija, inventarizacija i znanstvena obrada oko 300 relikvija svetaca i Svetih tijela. U tom procesu sudjelovale su brojne institucije (Hrvatski restauratorski zavod, Klinički zavod za patologiju, sudsku medicinu i citologiju KBC-a Split, Sveučilište u Splitu, Centar za forenzička ispitivanja, istraživanja i vještačenja „Ivan Vučetić“ MUP-a u Zagrebu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i dr.).⁶¹

Svakako izuzetno važna osoba za prikazivanje fenomena vodnjanskih relikvija jest vlč. Marijan Jelenić jer je upravo on u zadnja četiri desetljeća uložio najviše napora glede njihovog očuvanja, promoviranja i predstavljanja.

No kronološki gledano, treba podsjetiti da je prva osoba koja je ovu sakralnu zbirku inventarizirala, kako bi je sačuvala od francuske pošasti, bio akademski slikar Gaetano Grezler, koji ju je 23. lipnja 1818. dopremio iz Venecije.

Početkom prošlog stoljeća, o tom događaju izvješćivao je i Domenico Rismondo, u svojem djelu *Dignano nei ricordi*, u kojemu vrlo detaljno opisuje unutrašnjost crkve sv. Blaža i relikvije, a posebice postavku Svetih tijela.

Isto tako, vrlo detaljan opis na predmetnu temu, nešto ranije, nudi nam i monsignor Giuseppe Del Ton u svojoj knjizi *Cenni storici sui Corpi Santi di Dignano*. Pažljivo i temeljito, kao crkveni učenjak, istraživao je i temeljito proučavao fenomen Svetih tijela, o čemu svjedoči njegov dragocjeni rukopis.

O novije vrijeme, u poslijeratno doba, većina kanonika u službi uglavnom zanemaruje ovo *skriveno blago*. Tek 1972., s dolaskom vlč. Jelenića u Vodnjan, počinje se drugačije postupati prema sakralnoj zbirci. Tako se 1976. sarkofazi s relikvijama i Svetim tijelima prenose iza glavnog oltara, maskiraju komadima crvene tkanine i zaštićuju staklom. Godine 1984., u suradnji s Arheološkim muzejom Istre u Puli, a zahvaljujući posebnom zalaganjem ravnateljice Vesne Girardi Jurkić, većina relikvijara se izlaže pod nazivom Zbirka sakralne umjetnosti. Sljedeće godine dio zbirke ima čast biti izložena u Veneciji.⁶²

⁶¹ Zanimljivi pronalasci u sarkofagu sv. Kandidate iz župne crkve sv. Blaža u Vodnjanu, <http://www.h-r-z.hr/index.php/aktualno/novosti-i-obavijesti/3682>, (19. siječnja 2021.)

⁶² Op. cit., Marijan Jelenić, 2004., str. 10.

Nakon tih događaja relikvije svetaca iz Vodnjana pobuđuju sve više zanimanje vjernika, stručnjaka, akademika i turista iz cijeloga svijeta.

Svjestan tih činjenica, 1998. Župni ured Vodnjan poziva direktora kemijskih laboratorija vatikanskih muzeja, dr. Gabrielea Nazzarena, koji daje svoj prijedlog kako sačuvati relikvije i Sveta tijela, no zbog nedostatka novaca taj se projekt nije nikad realizirao.

Godine 2004. župnik Marijan Jelenić izdaje knjigu *Galerija velikana*, kao rezultat dugogodišnjeg istraživanja, u kojoj predstavlja jedinstvenu zbirku sakralnih relikvija.

Do nedavno je znanstvena obrada samih relikvija bila većim dijelom zanemarena, ali poduprta od strane vodnjanskog župnika don Marijana Jelenića te uz potporu katoličke crkve, pokrenut je postupak uključivanja znanstvenika u ovom segmentu.

Posebice treba izdvojiti suradnju s KBC-om Split i Sveučilišnim odjelom za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu, kada je 2010. započela obrada većeg broja relikvija te Svetih tijela, koja su snimana MSCT uređajem. Kao rezultat tog istraživanja 2018. izdana je znanstvena monografija *Vodnjanske relikvije očima znanstvenika - antropološki pristup*. Sveobuhvatna je to monografija, koja spaja religiju, antropologiju, medicinu, biologiju, odnosno daje multidisciplinarni pristup antropološkoj analizi relikvija i Svetih tijela. Antropološka analiza u ovom slučaju podloga je za izučavanje relikvija, a pritom su korištene najmodernije i ne destruktivne znanstvene metode.⁶³

U zadnjih 20-tak godina učinjeno je zaista mnogo glede proučavanja, zaštite i objave literature vezano za ovu temu. Odrađene su važne konzultacije s raznim stručnjacima, među kojima i s predstavnicima Svete Stolice u Vatikanu. Održana su tri simpozija, 2009., 2011. te 2018. Na zadnjem, na 200. obljetnicu dolaska ove vrijedne zbirke u Vodnjan, predstavljena je knjiga *Sanctuarium Adignani*, koja sa svojih 830 stranica i s dragocjenim sadržajem čini najkvalitetniji i najpouzdaniji dokument vezano za ovo jedinstveno svjetsko čudo.

⁶³ Op. cit., Anđelinović, Š. et al., 2018., str. 2.-4.

6. ANTROPOLOŠKA ANALIZA SVETIH TIJELA I RELIKVIJA

Nakon promatranja fenomena crkve Sv. Blaža, kroz zbirku sakralne umjetnosti, sakralnih relikvija i Svetih tijela s vjerske, povijesne i antropološke dimenzije, u ovome poglavlju metodološkim istraživanjem pristupilo se analizi navedenog fenomena koristeći pritom glavne statističke podatke koji su preuzeti iz službenih izvora te su oni zatim izraženi u obliku rezultata, tablica i grafičkih prikaza.

6.1. Cilj istraživanja

Cilj ovoga rada je utvrditi postojanje Svetih tijela i sakralnih relikvija koje se nalaze u crkvi sv. Blaža u Gradu Vodnjanu - Dignano te provesti njihovu kvalitativnu i kvantitativnu antropološku analizu.

Isto tako cilj je istraživanja predstaviti važnost navedenih primjeraka kroz prizmu hagiografije⁶⁴ te vjerske, ekumenske i duhovne dimenzije.

Na temelju do sada izloženih prosudbi, postavljaju se važna istraživačka pitanja koja stvaraju bitna i zanimljiva zapažanja, zahvaljujući kojima će biti moguće postići korisne rezultate.

6.2. Istraživačka pitanja

Sukladno cilju i razmatranju proizašlom iz ovog istraživanja, postavljaju se sljedeća **istraživačka pitanja**:

1. Kakav je omjer neraspadnutih svetih tijela, neraspadnutih dijelova tijela i relikvija?
2. Kakav je omjer neraspadnutih svetih tijela, neraspadnutih dijelova tijela i relikvija u odnosu na spol?
3. Koje je razdoblje djelovanja svetaca (prije i nakon 1054. - raskola kršćanstva)?
3. Koja je geografska pripadnost svetaca?

⁶⁴ Hagiografija: složena riječ izvedena iz grčkog jezika *hagios*, što znači "sveto"; i *grafija*, što znači "pisanje ili grafički prikaz". Odnosno, hagiografija je pisanje o svetima ili svetom pismu, <https://hr.thpanorama.com/articles/cultura-general/hagiografa-etimologa-y-qu-estudio.html>, (25. ožujka 2021.)

Metodom analize sadržaja, dobiveni su vrlo važni odgovori koji ističu veličinu i koncentraciju primjeraka koji čine neraspadnuta Sveta tijela, neraspadnute dijelova tijela svetaca i relikvija. Njih uspoređuje te prikazuje međusobne omjere po kategorijama i zadanim kriterijima.

6.3. Opis postupka istraživanja, metoda i varijable

Prije početka istraživanja dobivena je suglasnost župnika vlč. Marijana Jelenića, kustosa sakralne Zbirke sv. tijela i relikvija u crkvi sv. Blaža u Vodnjanu. Analizom sadržaja je u prvom koraku obuhvaćena sva dostupna stručna literatura u obliku udžbenika, monografija, zapisa crkvenih stručnjaka, internetskih izvora i osobnih svećeničkih zapisa.

U ovom istraživanju, u prvom koraku obuhvaćen je uzorak od preko 300 svetaca čiji se ostaci čuvaju u Vodnjanu. U drugom su koraku oni kodirani na temelju varijabli Svetih tijela (neraspadnutih cjelovita tijela svetaca) i neraspadnutih dijelova tijela svetaca.

Kriterijske varijable su antropološka podjela tijela, spol svetaca te njihovo razdoblje djelovanja i geografska pripadnost.

7. REZULTATI

Sadržaj ovog istraživanja temeljito je prikazan u prethodnim poglavljima. Rezultati su dobiveni na temelju prikupljenih podataka, analizom i proučavanjem dostupne stručne literature. Metodološki su obrađeni te je u tom dijelu posebna pažnja posvećena Svetim tijelima, neraspadnutim dijelovima tijela svetaca i relikvijama. Prikupljeni podaci, uvršteni u ovaj završni rad, prikazani su u ovome poglavlju u obliku tablice te su niže statistički prikazani rezultati i u grafičkom obliku.

U tablici (Tab. 1.) radi preglednosti i za potrebe istraživanja prikazana su Sveta tijela i neraspadnuti dijelovi tijela svetaca. Oni su sistematizirani na temelju obrađenih podataka i kriterija vezano za nastavak istraživanja te su definirani sveci sukladno *spolu (muško/žensko), relikvijama (tijelo/dio tijela), godini smrti te geografskoj pripadnosti.*

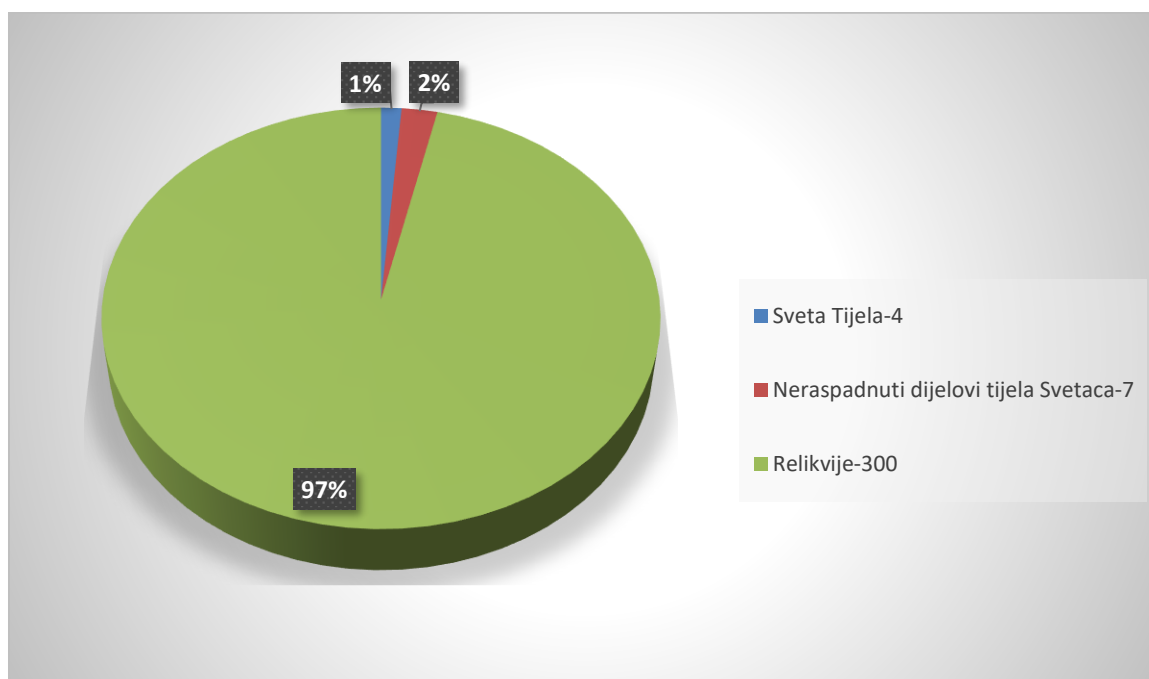
Tablica 1. Sveta tijela i neraspadnuti dijelovi svetaca

SVECI	SPOL	RELIKVIJA	GODINA SMRTI	GEOGRAFSKA PRIPADNOST
Sv. Leon Bembo	Muško	Neraspadnuto tijelo	+1188.	Italija (Venecija)
Sv. Ivan Olini	Muško	Neraspadnuto tijelo	+1300.	Italija (Venecija)
Sv. Nikoloza Bursa	Žensko	Neraspadnuto tijelo	+1512.	Slovenija (Kopar)
Sv. Pavao	Muško	Skelet (tijelo nije mumificirano)	+350.	Grčka (Solun)
Sv. Sebastijan	Muško	Desna bedrena kost	+282.	Italija (Milano)
Sv. Barbara	Žensko	Lijevo stopalo	+288.	Turska (Niceja)
Sv. Marija Egipatska	Žensko	Donja čeljust/neraspadnuti jezik	+522.	Egipat

Sv. Eutih	Muško	Desni prstenjak	+582.	Turska (Frigija)
Sv. Antun opat	Muško	Desni prstenjak	+356.	Egipat
Sv. Bazilije	Muško	Prstenjak	+379.	Grčka (Helespont)
Sv. Pavao mučenik	Muško	Desni kažiprst	+742.	Grčka/Turska

Izvor: Autor, Codacci E., na temelju prikupljenih podataka iz priložene literature

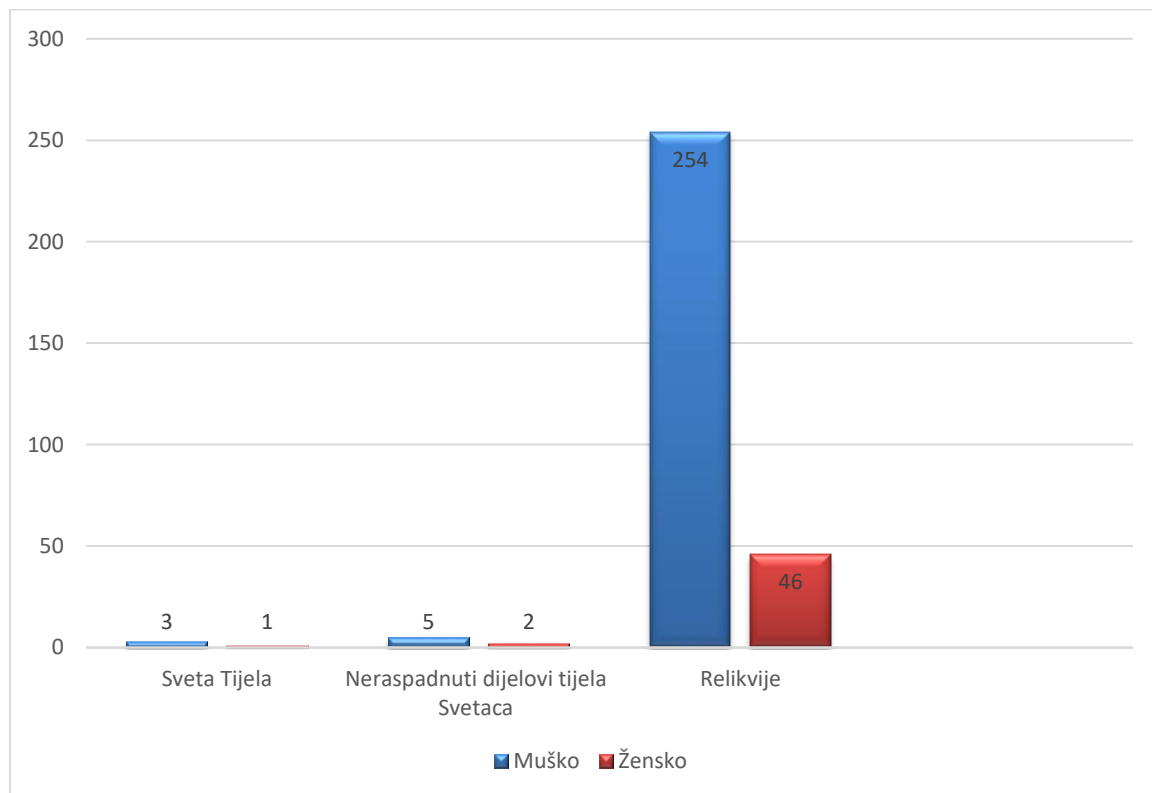
Grafički prikaz 1. Odnosi zastupljenosti Svetih tijela, neraspadnutih dijelova tijela svetaca i relikvija u frekvencijama i postocima

Izvor: Autor, Codacci E.

U grafičkom prikazu iznad, prikazane su analizirane kategorije (označene po bojama i zastupljenosti u stupcu), dok je u tortnom grafikonu prikazan postotak proporcionalnom zbroju stavki. Iz grafičkog prikaza vidljivo je da su najzastupljenije relikvije 300 različitih svetaca, što čini 97%, slijede neraspadnuti dijelovi tijela svetaca sa sedam (2%) te četiri Sveta tijela koja čine 1%.

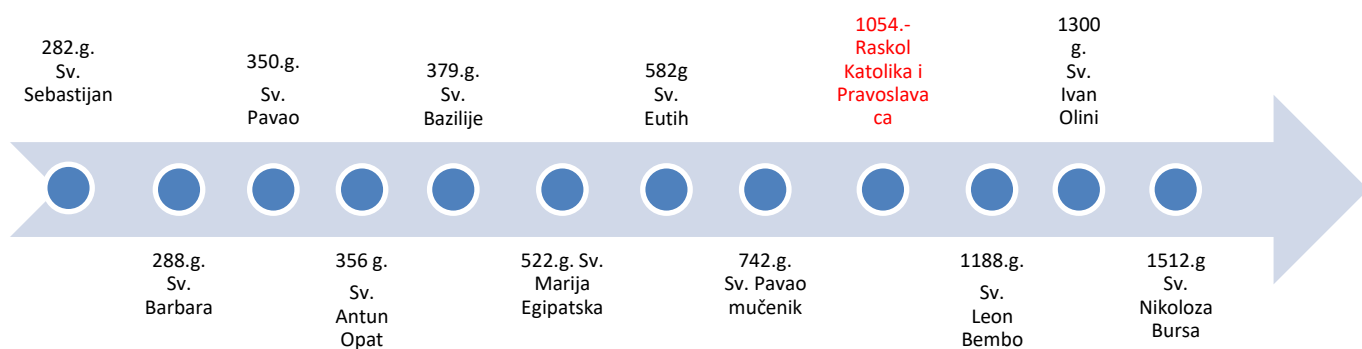
Grafički prikaz 2. Rezultati zastupljenosti Svetih tijela, neraspadnutih dijelova tijela svetaca i relikvija u odnosu na spol

Izvor: Autor, Codacci E.

U grafičkom prikazu 2. prikazana je zastupljenost u odnosu na spol (muško/ženske serije označene su plavom i crvenom bojom), pojedinačno za sve tri kategorije (Sveta tijela, neraspadnuti dijelovi tijela svetaca i relikvije). Iz grafičkog prikaza može se vidjeti da u sve tri kategorije, zastupljenija je serija koja predstavlja muški spol (plava boja) u odnosu na seriju koja predstavlja ženski spol (crvena boja).

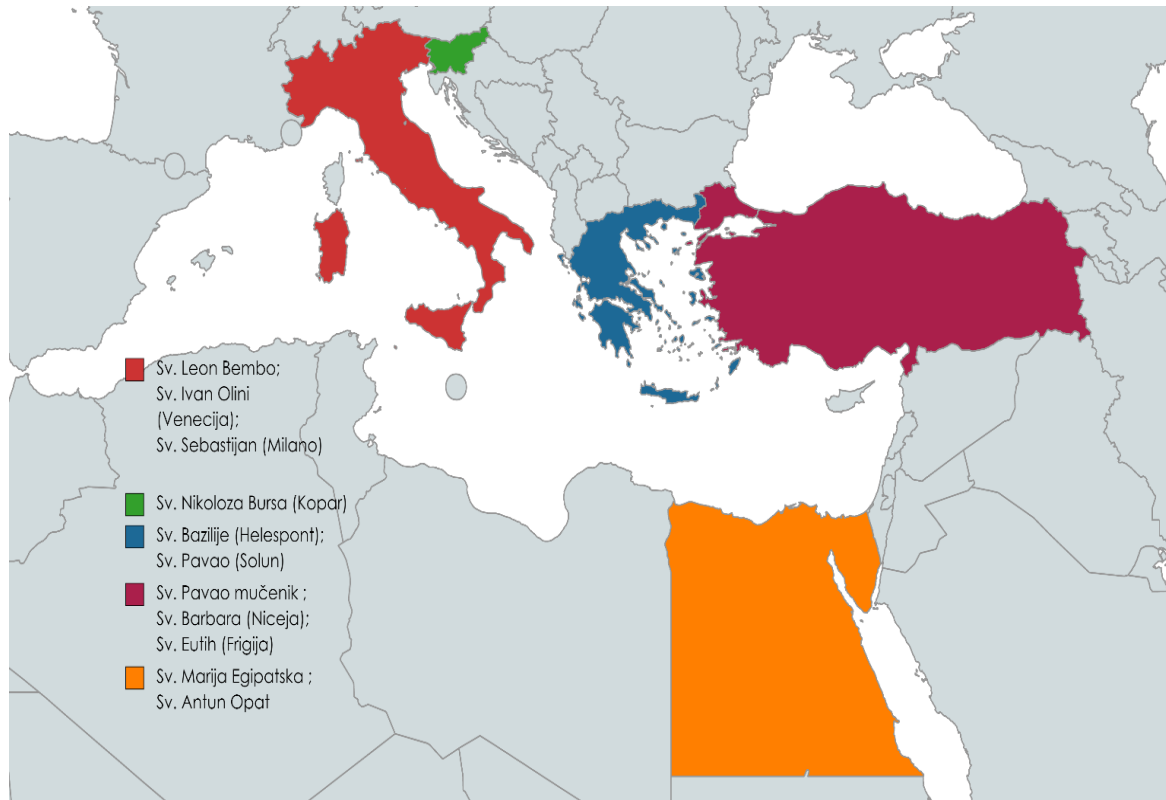
Grafički prikaz 3. Rezultati zastupljenosti Svetih Tijela i neraspadnutih dijelova tijela svetaca po kriteriju razdoblja djelovanja (prije i nakon 1054. - raskol kršćanstva)

Izvor: Autor, Codacci E.

U grafičkom prikazu broj 3, u obliku vremenske lente, prikazani su rezultati na temelju zastupljenosti uzorka Svetih tijela i neraspadnutih dijelova tijela svetaca po kriteriju razdoblja njihova djelovanja, uzeći pritom u obzir kao nultu točku 1054. (datum raskola kršćanstva na katoličku i pravoslavnu religiju). Vidljivo je da je većina svetaca, njih osam, djelovala prije 1054., dok je troje svetaca djelovalo nakon te godine.

Grafički prikaz 4. Prikaz geografske pripadnosti Svetih tijela i neraspadnutih dijelova tijela svetaca

Izvor: Autor, Codacci E.

U grafičkom prikazu iznad, u obliku geografske karte, prikazani su rezultati zastupljenosti uzorka Svetih tijela i neraspadnutih dijelova tijela svetaca po kriteriju njihove geografske pripadnosti. Na temelju životopisa i prikupljenih podataka, dobiveni su rezultati o podrijetlu predmetnih svetaca te su bojama u stupcu označeni sveci i područja (relativno s trenutnim pravno-teritorijalnim ustrojem) iz kojih oni potječu.

8. RASPRAVA

Crkva sv. Blaža u Vodnjanu i Zbirka sakralne umjetnosti svakako predstavljaju izuzetan primjer kulturno-spomeničke ostavštine. Ovaj kulturni fenomen široko je proširen i analiziran na prethodnim stranicama i ako ga se promatra kroz brojeve, izuzevši naravno posljednje razdoblje zabilježeno pandemijom Covida-19, vidljivo je da svake godine sve više posjetitelja pokazuje interes za ovim raritetom.

Upravo zahvaljujući svojoj posebnosti, Vodnjan predstavlja primjer dobre prakse u proučavanju, promociji i očuvanju sakralnih sadržaja. Kao dokaz tome, mogu se spomenuti neki slični primjeri u našem susjedstvu, u Italiji: Bazilika Svetog Petra u Rimu, Loreto i Padova te u ostatku svijeta Fatima, Compostela, Lourdes i Jeruzalem. Sve navedene destinacije svake godine značajno utječu na razvoj fenomena vjerskog i sakralnog turizma.

Kao nedostatke ovog istraživanja mogu se navesti dva važna motiva, zbog kojih se baš u potpunosti nije uspio postignuti sami cilj. Prvi je upravo taj što se ovaj fenomen nije možda uspio detaljno definirati na globalnoj kao na lokalnoj razini. Drugi je taj što je možda nedostajalo još potrebnih podataka i elemenata vezano za njihovu analizu i obradu. I sama situacija s pandemijom Covida-19 stvorila je određene prepreke pri postizanju većih istraživačkih ciljeva.

Svakako, fenomenu crkve sv. Blaža, s pripadajućim *blagom*, treba pristupiti interdisciplinarno, uzeći u obzir vjerski, duhovni, antropološki, kulturno-povijesni, umjetnički, graditeljski, socijalni i društveni aspekt. Navedeni čimbenici zajedno, simbioza svih tih oprečnih elemenata, kao i potreba za isticanjem kulture i duhovnosti, generiraju idealan preduvjet da Vodnjan u budućnosti postane vrlo važno odredište sakralnog turizma te destinacija putovanja i hodočašća. Predstavljena tema crkve sv. Blaža u Vodnjanu: zbirka sakralnih relikvija i Svetih tijela, kao i ovaj istraživački završni rad, u svakom slučaju mogu postati temelj nadogradnje i poticaj za nastavak istraživačke studije, zahvaljujući enormnom potencijalu tog izuzetnog kulturno-povijesnog fenomena, koji još uvijek nije do kraja istražen.

9. ZAKLJUČAK

Fenomen crkve sv. Blaža u Vodnjanu i sve bogatstvo koje se u njoj čuva trebao bi predstavljati mjesto susreta među ljudima, različitih kultura, religija i vjerovanja. Trebao bi omogućiti daljnji faktor ekonomskog razvoja, temeljen na vjerskim i duhovnim vrijednostima te na sakralnoj i kulturnoj baštini. Pogotovo u današnje vrijeme, upravo vjerski turizam omogućuje alternativni način promocije lokalne kulture, tradicije, spomeničke i umjetničke ostavštine, u koegzistenciji s duhovnošću i prirodom koja ih okružuje. Kad bi se svi navedeni čimbenici optimalno i uravnoteženo integrirali doveli bi do snažnije dodane vrijednosti za napredak Grada Vodnjana i šire okolice.

Kao što se može vidjeti i u ovome istraživačkom radu, neraskidiva veza između duhovnosti, kulturno-povijesne baštine i istarskog kraja, može postati temeljni faktor za kreiranje dugoročnih i strateških mjera i strategija razvoja Vodnjana, Istarske županije te u konačnici i Republike Hrvatske. Predmetni kulturno-povijesni spomenik, integriran sakralnom i umjetničkom ljepotom i temeljen na svetosti, može služiti za veliki društveni i ekonomski rast cijele lokalne zajednice. Potrebno je shvatiti i podržati ovakve i slične stvarnosti jer one, osim što pridonose otkrivanju i obnovi kršćanskih vrijednosti, favoriziraju i omogućuju zaštitu samih vjerskih i kulturnih spomenika. U ovom slučaju vrlo važna je i antropološka dimenzija jer se čovjek stavlja u središte svega, kao osoba koja je u intimnoj i duhovnoj potrazi za sobom, što potvrđuju brojni posjeti i hodočašća Župi sv. Blaža u Vodnjanu.

Na temelju obrađene teme u ovome radu može se zaključiti da je vrijeme zaista pogodno za implementaciju i razvoj sakralnog i vjerskog turizma te da je potrebno u njega konstantno i neprestano ulagati kako bi se kulturno-povijesni spomenici takve vrste mogli i ubuduće koristiti, osim u liturgijske i duhovne, i u estetske i kulturne funkcije. Kako bi se tako nešto realiziralo potreban je partnerski odnos i dijalog svih dionika u tom procesu, počevši od župnog i biskupskog ureda, jedinica lokalne i područne samouprave te resornih službi. Na taj način bilo bi moguće osmisliti zajedničku razvojnu strategiju, neophodnu za stvaranje snažne turističke atrakcije, koja bi ovo područje dodatno afirmirala kao destinaciju iznimne kulturno-povijesne, umjetničke i vjerske baštine.

10. LITERATURA

1. Anđelinović, Š., Bašić, Ž. & Kružić, I. (ur.), *Vodnjanske relikvije očima znanstvenika - antropološki pristup*, Split, Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti, 2017.
2. Bertoša, M., *Istra: Doba Venecije*, Pula: ZN "Žakan Juri", 1995.
3. Bertoša, M., *Pregled povijesti Istre*, u: *Knjiga o Istri*, T. Peruško et al., ur. Zagreb: Školska knjiga, 1968.
4. Del Ton, G., *Cenni storici sui Corpi Santi di Dignano*, La Sezione culturale della Comunità` degli Italiani di Dignano, 2004.
5. *Dignano e la sua gente*, Trieste, Coana, 1975.
6. Eco, U., *Konstruiranje neprijatelja i drugi prigodni tekstovi*, Mozaik knjiga d.o.o., Zagreb, 2013.
7. Funk, F., *Storia della Chiesa*, Pubblicazione Generico, Roma, 1903.
8. Heinzelmann, M., *Izvešća o translacijama i drugi izvori o kultu relikvija*, Leykam international, Hrvatsko hagiografsko društvo Hagiotheca, Zagreb, 2020.
9. Jelenić, M., *Galerija velikana*, Župni ured Vodnjan, Vodnjan, 2004.
10. Jelenić, M., *Sanctuarium Adignani*, Župni ured sv. Blaža Vodnjan, Porečka i Pulska biskupija, 2018.
11. Jelenić, M., *Vodnjan i okolica*, Župni ured Vodnjan, 1997.
12. Jelenić M., Girardi-Jurkić V., Lentić I., *Zbirka sakralne umjetnosti Župne crkve Sv.Blaža Vodnjan*, Katalog 18, AMI-Pula, 1984.
13. Marchesetti, C., *I Castelier di Trieste e della Regione Giulia*, Museo civico di Storia naturale, Trieste 1903.
14. Milotić, I., *Crkva u Istri : povijesna i kulturna baština*, Biskupija Porečka i Pulska, "Josip Turčinović", 2010.
15. *Monografija Vodnjan-Grad priča/Dignano- Città da raccontare*, PUO Vodnjan-Dignano, 2017.
16. Sora, S., *Blaga iz Raja*, Biblioteka Tragovi, Zagreb 2007.

Članci:

1. Marković, Vladimir, "Crkva sv. Blaža u Vodnjanu", *Peristil*, 39, br. 1, 1996., str. 111.-116., <https://hrcak.srce.hr/150160>, (14. siječnja 2021.)
2. Škrobonja, A. (2009.) "Anatomska identifikacija relikvija svetaca zaštitnika od bolesti u crkvi sv. Blaža u Vodnjanu", *Medicus*, 18, str. 259.-265., <https://hrcak.srce.hr/57583>, (7. veljače 2021.)
3. Uputa Kongregacije za kauze svetaca o "Relikvijama u Crkvi: autentičnost i očuvanje", <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2017/12/16/0905/01939.html>, str. 2. (13. siječnja 2021.)
4. Zgužvani materijal iz vodnjanske škrinje ipak nije zastava, otkrivena drevna kopija Torinskoga platna u Hrvatskoj, <https://www.glas-koncila.hr/zguzvani-materijal-iz-vodnjanske-skrinje-ipak-nije-zastava-otkrivena-drevna-kopija-torinskoga-platna-u-hrvatskoj/>, (14. siječnja 2021.)
5. Senzacija u Istri, pronađena kopija Torinskog platna i lubanja svetog Huberta, <https://www.novolist.hr/novosti/hrvatska/senzacija-u-istri-pronadena-kopija-torinskog-platna-i-lubanja-svetog-huberta/>, (18. siječnja 2021.)
6. *L'Italia delle reliquie dove la fede autentica sconfinava nel profano*, <https://www.lastampa.it/vatican-insider/it/2014/02/05/news/>, (17. siječnja 2021.)
7. Zanimljivi pronalasci u sarkofagu sv. Kandidate iz župne crkve sv. Blaža u Vodnjanu, <http://www.h-r-z.hr/index.php/aktualno/novosti-i-obavijesti/3682>, (19. siječnja 2021.)

Internetski izvori:

1. <https://hrcak.srce.hr/150160>, (14. siječnja 2021.)
2. <http://zupavodnjan.com/crkve/sveti-blaz>, (12. ožujka 2021.)
3. <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/1680/zvonik-u-vodnjaju>, (20. siječnja 2021.)
4. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=8112>, (7. veljače 2021.)
5. <http://www.santiebeati.it/dettaglio/25950>, (7. veljače 2021.)
6. <http://zupavodnjan.com/muzej/kronologija-nastanka-zbirke>, (15. siječnja 2021.)
7. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=46494>, (23. veljače 2021.)
8. <https://www.glas-koncila.hr/zguzvani-materijal-iz-vodnjanske-skrinje-ipak-nije-zastava-otkrivena-drevna-kopija-torinskoga-platna-u-hrvatskoj/>, (5. veljače 2021.)
9. <https://www.novolist.hr/novosti/hrvatska/senzacija-u-istri-pronadena-kopija-torinskog-platna-i-lubanja-svetog-huberta/>, (5. veljače 2021.)
10. <https://www.istria-culture.com/zupna-crkva-sv-blaza-i191>, (5. veljače 2021.)
11. <https://www.vodnjan.hr/hr/novosti/dan-sv-blaza>, (9. veljače 2021.)
12. <https://hr.thpanorama.com/articles/cultura-general/hagiografa-etimologa-y-qu-estudia.html>, (25. ožujka 2021.)
13. https://www.turistplus.hr/hr/vodnjan_cudesna_tocka_svijeta/1255/, (15. veljače 2021.)

POPIS PRILOGA:

Slika 1. Crkva sv. Blaža u Vodnjanu, slika pročelja

Slika 2. Unutrašnjost crkve sv. Blaža u Vodnjanu

Slika 3. Slika zvonika u Vodnjanu

Slika 4. Vitraž sa slikom Sv. Blaža

Slika 5. „Blaženi Leon Bembo“, autor Paolo Veneziano

Slika 6. Grafički prikaz Kripte

Slika 7. Aneks crkve sv. Blaža u Vodnjanu

Slika 8. Neraspadnuta Sveta tijela

Tablica 1. Sveta tijela i neraspadnuti dijelovi svetaca

Grafički prikaz 1. Odnosi zastupljenosti Svetih tijela, neraspadnutih dijelova tijela svetaca i relikvija u frekvencijama i postocima

Grafički prikaz 2. Rezultati zastupljenosti Svetih tijela, neraspadnutih dijelova tijela svetaca i relikvija u odnosu na spol

Grafički prikaz 3. Rezultati zastupljenosti Svetih tijela i neraspadnutih dijelova tijela Svetaca po kriteriju razdoblja djelovanja (prije i nakon 1054. - raskol kršćanstva)

Grafički prikaz 4. Prikaz geografske pripadnosti Svetih tijela i relikvija

SAŽETAK

Cilj ovog rada bio je istraživati, analizirati i valorizirati fenomen crkve sv. Blaža u Vodnjanu, s pripadajućom Zbirkom sakralnih umjetnosti, Svetim tijelima i relikvijama svetaca, kao vrijedan primjer kulturno-povijesnog spomenika Vodnjanštine. Predstavlja reprezentativan izdanak ovoga područja i cjelokupne kulturne baštine, koja doživljava u zadnje vrijeme vrlo pozitivne trenutke, posebice kroz prizmu turizma. Sve je više interesa i želje u otkrivanju novih destinacija od strane stručnjaka, u svojstvu istraživanja, ali i od strane *običnih* posjetitelja. Fenomen vjerskog i sakralnog turizma, kao poseban oblik turizma, nesumnjivo predstavlja važnu i atraktivnu realnost u svrhu promicanja i popularizacije kulturne baštine. Takvu vrstu turizma karakterizira stalni trend rasta te nesumnjivo predstavlja zanimljivu stvarnost, s ekonomskog i gospodarskog gledišta.

Istraživanje je provedeno metodom analize sadržaja, gdje je obuhvaćena sva dostupna stručna literatura u obliku udžbenika, monografija, zapisa crkvenih stručnjaka, internetskih izvora i osobnih svećeničkih zapisa.

Ključne riječi: kulturno-povijesni spomenik, Vodnjan, kršćanstvo, Sv. Blaž, Sveta tijela, relikvije, vjerski i sakralni turizam

ABSTRACT

The aim of this paper was to investigate, analyze and valorize the phenomenon of the church of Saint Blaž (Blaise) in Vodnjan, with its Collection of Sacral Arts, Sacred Bodies and Relics of Saints, as a valuable example of the cultural and historical monument of Vodnjan area. It represents a symbolic instance of this area and the entire cultural heritage, which has been experiencing very positive moments recently, especially in tourism. There is more and more interest and desire in discovering new destinations not only by experts who use it for their research, but also by "ordinary" visitors. The phenomenon of religious and sacral tourism, as a special form of tourism, undoubtedly represents an important and attractive reality for the purpose of promoting and popularizing cultural heritage. This type of tourism is characterized by a constant trend of growth, and undoubtedly represents an interesting reality, from an economic point of view. The research was carried out using the method of content analysis, where all available professional literature was applied, in the form of textbooks, monographs, records of church experts, internet sources and priest's personal records.

Keywords: cultural and historical monument, Vodnjan, Christianity, Saint Blaž (Blaise), Holy Bodies, Relics, Religious and Sacral Tourism

Prijevod na engleskom jeziku: Matea Macan, univ. bacc. philol. angl. et phil.